

XIII
637
Отдел классного
абонемента

Соибжон Бегматов

ОРИФХОН
ҲОТАМОВ

III
537
Отдел классного
абонемента

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ
ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ ИСТИҚБОЛНИ БЕЛГИЛАШ
УСЛУБИЯТ ВА АХБОРОТ РЕСПУБЛИКА МАРКАЗИ

Соибжон Бегматов

ОРИФХОН ҲОТАМОВ

(Ўзбекистон халқ ҳофизи, бастакор)

Тошкент
«Янги аср авлоди»
2000

Ушбу китоб замонавий бастакорларимиз ҳаёти ва фаолияти ҳақида ҳикоя қилувчи асар бўлиб, замонамизнинг йирик бастакорларидан бири Орифхон Ҳотамов фаолияти билан яқиндан танишишга имкон беради. Китоб илмий-бадиий услубга баён этилган. мусиқа ва санъат касб-ҳунар коллежлари ҳамда олий мусиқа тизимларида таълим олаётган талабалар учун мўлжалланган. Унда бастакорнинг ҳаёти ва ижодий фаолияти билан боғлиқ маълумотлар берилган. Шунингдек, яратган асарларидан 16 кўшиқни нота намунаси келтирилган.

Ўқув-қўлланма М.Ашрафий номидagi Тошкент Давлат консерваториясининг илмий-услубий кенгаши томонидан нашрга тавсия этилган.

Масъул муҳаррир:

Ботир Матёқубов Ўзбекистон Республикаси Мага-
ният ишлари вазирлиги,
Истиқболни белгилаш, услубият
ва ахборот Республика Маркази
директори, санъатшунослик
фанлари номзоди.

Мусиқа муҳаррири:

Рифателла Қосимов М.Ашрафий номидagi Тошкент
давлат консерваторияси, анъана-
вий ижрочилик кафедрасининг
муdiri, доцент.

Тақризчилар:

Абдуҳошим Исмоилов: Ўзбекистон халқ артисти,
Ю.Ражабий номидagi мақом ан-
ансамблининг бадиий раҳбари,
бастакор.

Машраб Эрматов:

М.Ашрафий номидagi Тошкент
давлат консерваторияси, анъана-
вий ижрочилик кафедрасининг
капта ўқитувчиси, Ўзбекистонда
хизмат кўрсатган артист.

ISBN 5-633-01153-8

Соибжон Бегматов. «Орифхон Ҳотамов».
«Янги аср авлоди», 2000

Муаллифдан

Халқ ижодиёти улкан уммондир. У доимо ижодкор аҳлининг маҳсули билан бойиб, мунтазам улканлашиб бораверади. Зотан, бу уммон таркибидан жой оладиган ҳар бир намуна ўзининг сиру-синаотлари, миллий анъаналар, миллий руҳият ва миллий қадриятлар билан суғорилиш мезони билан изоҳланади. Ўзбек миллий мусиқаси ва адабиётининг шакл-ланиб ривожланишидаги асосий пойдевори ҳам шундадир. Қайси-ки, истеъдод эгаси миллий анъаналарга асосланган ҳолда ижод қилар экан, яратган асарлари миллий мадания-тимиз равнақидаги ёрқин намуналар сифатида муҳрланади. Даврлар ўтиши давомида эса, улар, авлоддан-авлодга ўтиб, улкан уммон таркибидан жой олади ва меросга айланади. Замонамизнинг отахон ҳофизларидан бири, таниқли бастакор, Орифхон Ҳотамов ҳам ана шундай ижодкорлардан ҳи-собланади.

Орифхон Ҳотамов — Ўзбекистон халқ ҳофизи, забардаст бастакор, ўзбек мумтоз мусиқа ижрочилигида ўзига хос ижрочилик мактабини яратишга эришган, мусиқа меросимиз хазинасини 500 дан ортиқ мумтоз услубдаги ашулалар билан бойитган асримизнинг устоз санъаткорларидандир.

Маълумки, ўзбек мумтоз мусиқа санъати ўтмиш хонандаю созанда ва бастакорларнинг ижодий маҳсули. XX асрда ана шундай шарафли ижодиётни бир қатор устоз санъаткорлар давом эттирганлар. Жумладан, К. Жабборов, Ж. Султонов, Ф. Содиқов, Т. Жалилов, Н. Ҳасанов, И. Икромов, Ғ. Тошматов, М. Мургазов, Ю. Ражабий, Ф. Мамадалиев, М. Мухамедов, О. Ҳотамов каби давримиз санъаткорларининг номларини шараф билан тилга олиш жоиздир. Улар яратган ижодий намуналари билан халқимиз дилидан ва мусиқа меросимиз таркибидан муносиб жой олишга эришган давримизнинг устоз бастакорларидирлар. Уларнинг бизга қолдирган мусиқий мероси биз учун ҳар томонлама қадри ва келажак авлод учун намунадир. Узоқ ўтмишдан миллий урф-одатларимиз, қадриятларимиз, руҳиятимиз

асосида шакланган маънавиятимизни муносиб замонавий давомчилари десак адашмаган бўламиз. Замондош баста-корларимиз, аввало билимдон, миллий мерос анъаналарини яхши идроклаган, шеърят ва муסיқа илмидан хабардор бўлганлар. Шу боис улар томонидан яратилган асарлар ҳар томонлама мукамал ва халқимиз руҳиятини инъикос этувчи миллий оҳанглар мажмуидан ташкил топган. Баста-корларимизнинг муסיқий меросида нафақат янги муסיқий намуналар яратиш, балки ўтмиш ижодкорларининг турли амалларига савтлар боғлаш, муסיқий туркумларни янги қисмлар билан тўлдириш каби мумтоз анъаналар ҳам ўз ифодасини топган.

Устоз санъаткор Орифхон Ҳотамов ҳам атоқли баста-корларнинг анъаналарини муносиб давом эттириб келаётган ижодкордир. Халқимизга ўнлаб юзлаб мумтоз йўлдаги асарлар яратиб тақдим этган, ижрочилик амалиётида эса устозлар анъанасидан келиб чиқиб муайян ижро услубига эга бўлишга эришган. Ижоди жараёнида эллика яқин ўтмиш ва ҳозирги замон форсий ҳамда туркийзабон шоирларнинг ғазал, рубоий ва шеърларига мурожаат этган. Айниқса, Алишер Навоий, Махтумқули, Яссавий, Машраб, Хазиний, Лутфий, Оаҳий, Ҳувайдо, С. Абдулло, Салоҳий каби ғазал бўстони намоендаларининг асарларига О. Ҳотамов қайта-қайта мурожаат этганининг гувоҳимиз.

Бастакорнинг ижодида замондоши, сафдоши, дўсти ҳамда устози бўлган Чустий домланинг ижодий намуналари алоҳида аҳамият касб этган.

Набихон Хўжаев Чустий домла, мутафаккир шоир, ғазал бўстониининг султони Алишер Навоий бошлаб сарбонлик қилган ўзбек ғазалиётидаги бетакрор бир сиймо. Ўзбек ғазал ижодиётидаги забардаст намояндалар — Собир Абдулло, Ҳабибий, Чархий домлалар қаторидан жой олган XX аср ўзбек шеърятининг ёрқин намояндаси — сўз санъаткоридир. У киши ўзининг халқона ва бетакрор ижодиёти билан маънавий меросимизга улкан ҳисса қўшган, ғазалнавис шоирлар анъаналарини XX асрда давом эттиришга муяссар бўлган камтарин инсондир. Домланинг ижодларидан баҳраманда бўлмаган инсонни ўзини топиш анча мушкул. Айниқса, ҳофизу-бастакорлар орасида шоир ғазалларини куйламаган ёки куй басталамаган ижодкорлар бўлмаса керак. Чунки, Чустийнинг ҳар бир ғазалида гўёки, муסיқий оҳанг муяссамланган. Ғазални қироат билан ўқишингизни ўзида яширинган оҳанг ўзини намоен этади. Шу боис шоир ижо-

диётига ёш ва кекса авлод намояндалари мунтазам мурожаат этадилар.

Бастакор ҳозиргача Чустийнинг 30 дан ортиқ ғазал ва рубоийларига муסיқа басталаган. Чустий домланинг сирли оҳанглар билан сугорилган ғазалларини мавзудан келиб чиққан ҳолда, мумтозона услуб асосида, анъанавий ҳусу-сиятлар доирасида ҳофизлар ижролари учун мослаб ашулалар битган. Ватанпарварлик, инсонийлик, дўстлик, меҳр-муҳаббат, самимийлик ва олийжаноблик каби мавзуларга хос ғазаллар ўзига хос муסיқий оҳанглар тарафларида ўзгача тароватини топган.

Сизга тақдим этилаётган тўплам ана шу икки атоқли намоендаларнинг ижодий м. росини уйғунлашуви натижа-сида юзага келган сўнмас асарлар мажмуидан иборат. Яъни, замонамизнинг оаҳон бастакори Орифхон Ҳотамовнинг атоқли шоир Чустий домла ғазаллари асосида яратган мумтоз ашулалар тўпламидир. Шу билан бирга китобхон, ижодкорнинг ҳаёти, ижоди, фаолияти, устозлари ва шогирдлари ҳақида баён этилган маълумотлар билан танишишлари мумкин.

Тўплам ўзига хос икки қисмдан иборат бўлиб, биринчи қисмида, бастакорнинг ҳаёти ва кўп йиллик самарали ижоди, замонамизнинг устоз санъаткорлари билан ҳамкорлиги баён этилган. Шу даврда юзага келган воқалар аро маданий алоқалар, уларга хос муайян жанрларнинг кенг оммалашуви хусусида ҳам айрим маълумотлардан санъатсеварлар баҳраманда бўлишлари мумкин. Қолаверса, бастакорнинг Ўзбекистон давлат радиоси «олтин фонди»га турли ҳофизлар ижросида ёзилган асарларининг рўйхати келтирилган. Шу билан бирга бастакор ижодининг илк нота намуналари ўз ифодасини тошган. Ўйлаймизки, бу келажақдаги катта-катта ишлар учун дебоचा бўлиб қолади. Чунки, ундаги 16 муסיқий намуна, мумтоз ашула ижодиётимизнинг ёрқин намуналари сифатида замонавий ижрочилик амалиётида танилган. Ўрта ва олий ўқув тизимларида, анъанавий хонандалар ва ҳофизлик амалиётини ўзлаштираётган санъаткорлар учун қўлланма сифатида хизмат қилиши мумкин.

Тўпламни ёзишда маълумотларини аямаган устоз, бастакор Орифхон Ҳотамов ва чоп этишда яқиндан ёрдам берган устознинг шогирди Бекназар Дўстмуродовга самимий миннатдорчилигимни билдираман.

Орифхон Ҳотамов

I. Ҳаёти

Орифхон Ҳотамов — моҳир созанда, анъанавий ашула ижрочилиги амалиётида ўзига хос ижро услубини яратган забардаст хонанда — Ўзбекистон халқ ҳофизи, ўзининг самарали ижоди билан маданиятимиз равнақида катта ҳисса қўшган улкан бастакор, ўтмиш устозларимиз анъаналарини яхши идроклаган, баркамол ёшларни тарбиялаган меҳрибон устоздир.

Бўлғуси бастакор 1925 йили Жиззах шаҳрининг марказида, эшон авлодларининг намоёндаларидан бўлмиш Ҳотамов ака Неъматов хонадонидан таваллуд тошган. Ҳотамов ака оиласи 1936 йили Тошкент вилоятининг Янги йўл шаҳрига кўчиб келади. Ушбу гўшада бир йилдан кўпроқ муддат истикомат қилиб, 1938 йили Тошкентга кўчишади.

Орифхон Ҳотамов 1944 йилгача ўрта мактабда бошланғич маълумот олади. Шулар қаторида мусиқага жуда қизиқади. Бу иштиёқ ёш истеъдодни мактаб тўғралиги етаклайди. Қисқа вақт ичида най ва скрипка¹ чалишни пухта ўзлаштириб олади. 1945 йили эса Ўзбек давлат филармониясига ишга ўтади. Ушбу даргоҳнинг турли концерт бригадаларида 5 йил давомида ўз замонасининг забардаст устоз-созандалари билан биргаликда фаолият кўрсатади. 1950 йили Ҳамза номидаги Тошкент давлат мусиқа билим юртига ўқишга кирилади. Бу даргоҳда 4 йил устоз-созанда З. Қодиров синфида гижжак ижрочилигидан сабоқ олади. Орифхон Ҳотамов билим юртида ўқиш билан бирга ижрочилик фаолиятини давом эттиради. Айниқса, Жўраҳон Султонов билан ҳамкорликни мустаҳкамлайди. 1954 йили билим юртини муваффақиятли битириб икки йил мактаб тўғрақларида болаларга мусиқа сирларини ўргатади. 1956 йили Ўзбекистон Давлат радиоси қошида ташкил этилган, Дони Зокиров раҳбарлигидаги ўз-

¹Халқ созандалари, одатда табиатларига мос тушадиган ва мукаммал даражадаги (иқлим шароитига чидамли) чолғулардан фойдаланганлар. Камонли чолғулар асосида «скрипка» сони қулайлиги ва соз ушлашга ҳам чидамлилиги сабабли шу чолғу созандалар орасида оммалашган.

бек халқ чолғу оркестрига сато чолғучиси сифатида ишга қабул қилинди. 1959 йили радио қошида кекса санъаткорлардан ташкил тошган мусиқий этнографик ансамбль ташкил этилди. Ансамблнинг раҳбари — таниқли созанда ва бастакор Ғанижон Тошматов бўлиб Орифхон Ҳотамов ҳам таклиф этилди.

Устознинг Ўзбекистон радиосидаги фаолияти 1976 йилдан бошлаб мақомчилар ансамблида давом эттирилади. Айни пайтда Орифхон Ҳотамов ансамблда маслаҳатчи сифатида ўз фаолиятини давом эттирмоқда. Бундан ташқари устозлик ва жамоатчилик ишларида ҳам ҳормай — толмай қатнашиб келмоқда. 1989 йилдан 1999 йилгача М. Уйғур номидаги театр ва рассомчилик институтида доцент лавозимида талабаларга анъанавий хонадаллик бўйича сабоқ берди. Бир қатор Республика миқёсидаги ёш мақом ижрочилари танловларида ёшларни баҳолашда ҳакамлар ҳайъати аъзоси сифатида иштирок этиб келмоқда. 1986 йили Ўзбекистон Бастакорлар уюшмасининг аъзолигига қабул қилинган. 1990 йилдан Радио бадий кенгашининг аъзоси.

Орифхон Ҳотамовнинг ўзбек маданиятини ривожидидаги самарали меҳнатлари Давлатимиз томонидан муносиб баҳолашиб, 1987 йили «Меҳнат фахрийси» ордени, 1989 йили Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист, 1993 йили Ўзбекистон халқ ҳофизи, 1997 йили «Дўстлик» ордени билан тақдирланди.

Оилали, ярим асрдан кўпроқ вақтдан бери Муҳаббатхон ая билан мазмуни ва бахтли ҳаёт кечирмоқдалар. 10 фарзандлари бор — 6 қиз ва 4 ўғил. Ўғиллари Исмоилхон, Муҳаммадхон ва Неъматхонлар ота касбини эгаллашган. Улар ҳам падари бузруквори ижро услубида хониш қилишади.

Забардаст устоз яқинда 75 баҳорни қарши олди. Унга сиҳат — саломатлик, хотиржамлик ила устозлик гаштини суриб юришида узоқ умр тилаймиз.

II. Ижодий фаолияти.

Маълумки, халқимизнинг маънавий бойлиги ҳисобланмиш мақомлар, мумтоз мусиқа мероси, ўтмиш бастакорларнинг ижодий маҳсулидир. Бу анъанани ҳозиргача муносиб давом этиб келаётганини шохиди бўлар эканмиз, унинг заминидан ўзига хос ижрочилик ва ижодий омилар мавжуд —

лигини кўрамиз. Ҳар бир етук бастакор эса, ана шу ижодий ва амалий жараёни ўташи ва халқ имтиҳонидан ўтиши тақозо этилади. Ўтмиш анъаналарига кўра бастакор мусан-нифлик, мулаҳҳинлик, нағманавозлик, нағмаовозлик, нағмапардозлик, нағмасозлик каби устозона услубларидан воқиф бўлиши тақозо этилади. Шу билан бирга, мусиқий мерос ва миллий анъаналарни асосли идроклаши, намоёндага ижод сархатларини очади. Истеъдодига мувофиқ мусиқий оҳанглар боғлашида эса, бастакорлик амалларини сиру си-ноатлари англана бошланади.

Орифхон Ҳотамовнинг ижрочилик фаолияти ўрта мактабда ўқиб юрган кезларида бошланган. Ёш мусиқа шайдоси миллий чолғулардан най, скрипка, танбур созлари ижроларига қизиқиб, секин аста ўзлаштиради. Авваламга, най созандаси сифатида ишлайди. 1944 йили Муқимий номидаги мусиқали драма ва комедия театрига ишга келган пайтда скрипкачи сифатида ишга олинади. Уша даврда театрнинг таниқли арбоб, санъаткорларнинг устози Тўхтасин Жалилов ансамблга раҳбар эди. Салоҳиддин Тўхтасинов ансамблда скрипка чалар эди. Орифхон Ҳотамов айнан Салоҳиддин Тўхтасинов маслаҳати билан («...найчилар кўп-ку, скрипка чалаверганингиз маъқул...») скрипка чалишга ўтган. Бу вақтда театрга замонанинг энг етук устозлари жалб этилган эди. Халқ Ҳофизлари Жўрахон Султонов, Маъмуржон Узоқов, атоқли созанда ва бастакор Фанижон Тошмағов ва бошқалари фаолият кўрсатар эдилар. Уларнинг устозона ижролари элда машҳур бўлиб, Орифхон Ҳотамовга ҳам ан-чадан бери орзу қилиб келган дамлар етиб келди. Чунки, устозлар ховишларини эшитиб, маҳлиё бўлиб юрган вақтлар эди. Энди эса уларнинг қаторига ўзи созанда сифатида қўшилди. Бу давр Орифхон Ҳотамов учун нафақат иш фао-лияти, балки устоз-шогирд, яъни мактаб давридеб ҳам аташ мумкин. Чунки, айнаи кучга тўлган, илмга чанқоқ пайтида устозларнинг ёнарда созандалик қилиб, Фарғона-Тошкент ижро йўлларини кунт билан ўзлаштиради.

1945 йили Ўзбек Давлат филармониясига ишга ўтади. Ўзбекистоннинг йирик концерт ташкилотларидан бири бўлган бу жамоага Муҳиддин Қориёқубов раҳбарлик қилар эди. Орифхон Ҳотамов шу ташкилотнинг халқ ҳофизи Турғун Каримов раҳбарлигидаги концерт бригадасига скрипкачи созанда сифатида ишга қабул қилинди. Жамоада Исоқжон Қодиров (найчи), Давлат Охун (даторчи), Аюб Қодиров (танбурчи), Эргаш Шукуруллаев (рубобчи) каби бир қатор созандалар фаолият кўрсатардилар. Қолаверса, кон-

церт бригадаси билан Ўзбекистоннинг турли воҳаларида гастрол концертларини ўтказар эдилар. Шу зайл 50-йилгача Орифхон Ҳотамов бу даргоҳда ўзбек санъатининг етук на-моёндалари билан бирга ишлади.

Мана шу қисқа ўтган вақт Орифхон Ҳотамовнинг ижрочилик фаолиятида, хонанда сифатида шаклланиши ва ўзбек мусиқа мероси анъаналарини ўзлаштиришида муҳим аҳамият касб этди. Бу эса, хонандаликдаги муайян ижро йўлини танлашда асосий мезон вазифасини ўтади. Зотан, мустақил ижод услуби шаклланишида барча воҳалар му-сиқий анъаналарини билиш муҳим омиллардан ҳисобланади. Устоз санъаткорлар Ҳожихон Болтаев, Комилжон Отаниёзов, Карим Исмоилов каби хоразмлик санъаткорлардан олган сабоги ва ҳамкорлиги Орифхон Ҳотамовнинг ижодий фао-лиятини бойитди.

1946 йил, жамоанинг Хоразм воҳаси бўйлаб концерт-гастрол сафарига юрган пайт. Ушбу воҳага характерли су-воралар, Махтумқули сўзи билан айтиладиган қаландар йўлларидаги ашулалар, дostonлар ижролари, яъни баҳши-чилик санъати йўлларига мансуб қўшиқ-ашулаларни Ко-милжон Отаниёзов ва Каримжон Исмоиловлар меёрига ет-казиб ижро этишлари бу жанрларни халқ орасида кенг ом-малаштиришга сабаб бўлди. Концерт гастроллари баҳонасида Орифхон Ҳотамов устозлардан имкон даражасида сувора ва дoston йўлларини ўзлаштиришга ҳаракат қилади ва мусиқий меросга нисбатан ўз билимини мустаҳкамлайди.

Тошкент ва Фарғона водийсида эса, бу ижро йўллари интилиги сабабли тингловчиларга қизиқарли эди. Шунга хос талаб даражаси ҳам катта бўлган. Балким, бунга дoston ижро йўллари ва сувораларнинг шўх характери, ўйноқчилиги сабаб бўлгани эҳтимолдан холи эмас. Бу билан Орифхон Ҳотамов ўз ҳамнафаслари билан Хоразм воҳасига хос куй ва ашу-лаларни Фарғона-Тошкент воҳаларида омалаштиришга ўз ҳиссасини қўшган. Чунки XIX аср ўрталаридан бошлаб Фарғона-Тошкентда ҳам хоразм воҳасига хос «Фарғона Эшвойи», «Курд эшвойи», «Қўшчинор», «Илғор» ва «Сувора» каби асарлар яратила бошланган. Жумладан, «Тошкент су-вораси» фикримизга ёрқин далил бўла олади. Хоразм дoston йўлларини эса, фарғона водийси ижро йўллари билан бойи-тиб ижро этиш анъанага кириб келди.

Ижрочилик амалиётида созандалик ва хонандалик сирларини устоз-шогирд сабоги асосида эгаллаган Орифхон Ҳотамов, ўз билимини мустаҳкамлаш мақсадида 1950-54 йиллари, Ҳамза номидаги Тошкент Давлат мусиқа билим

юртида ўқиди. Ўқиш даврида, ундан кейин икки йил мо-
байнида ўрта мактаб ва фабрикалар қошидаги мусиқа тўга-
рақларида ишлайди. 1957 йили Радио қошидаги ўзбек халқ
чолғулари оркестрига саточи созанда сифатида ишга таклиф
этилади. Икки йил давомида, оркестр жамоасида фаолият
кўрсатиш билан бирга устоз Дони Зокиров сабоғидан баҳ-
раманд бўлади.

1959 йили таниқли устоз Фанижон Тошматов этно-
график ансамбл тузади. Ансамблга бир қатор кекса халқ
созандалари таклиф этилиб, Орифхон Ҳотамов ҳам танбурчи
созанда бўлиб ишга олинган. Фанижон ака раҳбарлигида уш
бу ансамбл Фарғона-Тошкент йўлларига мансуб бир қатор
чолғу йўлларидаги асарларни — фарғона сурнай йўлларини,
кекса халқ бастакорлари яратган асарларни қайта тиклаш
хусусида фаолият олиб бордилар. Бир қатор асарларни радио
фондига ёзиб қолдирдилар. Орифхон Ҳотамовнинг шу дав-
рдаги устоз санъаткор Жўраҳон Султонов билан ҳамкорлиги
унинг ижодига катта самара берди. 100 дан ортиқ мумтоз
асарлар яратиб шогирдларига ўргатди ва ўз ҳамнафаслари
билан бирга ижро этиб «олтин фонд»га ёздирди. Айниқса,
Янгиқўрғонлик (Фарғона вилояти Қўқон шаҳрига қарашли
туман) хушовоз хонанда, устоз-санъаткор Расулқори Ма-
мадалиев билан қилинган ҳамкорлик, устоз-шогирдлик
Орифхон Ҳотамов фаолиятида алоҳида муҳрланиб қолади.
Бастакорнинг 50 га яқин асарлари Расулқори Мамадалиев
талқинида ўзгача жозиба топади. Унинг асарларини халқ
орасида янада оммалаштиришга сабаб бўлади.

Орифхон Ҳотамов иш фаолиятини 1976 йилдан бошлаб
ҳозирги давргача Ю.Ражабий номидаги мақом ансамблида
давом эттириб келмоқда.

80—90—йилларда устоз (маслаҳатчи) ўзига хос раҳнамо
сифатида ишни давом эттириб, фаолиятни кўпроқ шогирдлар
тарбиялашга қаратди. Дойимий тарзда ёш истеъдодли хо-
физларга устозлик қилиб келмоқда. Шу билан бирга 1989—
99 йиллар орасида М.Уйғур номидаги санъат институтининг
мусиқали драма факультетида талабаларга анъанавий мусиқа
меросидан сабоқ берди. Айни пайтда шогирдлар даврасида
ва мақом ансамблида ўз фаолиятини давом эттирмоқда.

III. Устозлар

«... Яхши хонанда бир неча устоз сабоғини
олади. Уларни орасидан биттаси, албатта
ижоди учун намуна бўлиши муқаррар...»
Ж.Султонов.

«... Устозлар хусусида энг омадди санъаткор бўлсам ке-
рак...» — дейди устоз санъаткор. Дарҳақиқат ҳам шундай.
Орифхон Ҳотамовнинг санъатдаги илк фаолияти, кўплаб
санъаткорларнинг устози Тўхтасин Жалилов раҳбарлиги
остида бошланган. Ушбу дароҳда ўз замонасининг баркамол
созандаю хонандалари, етук ҳофизлари йиғилган давр.
Мамагбува Сатторов, Жўраҳон Султонов, Муҳиддин Қори-
ёқубов, Маъмуржон Узоқов, Ҳожихон Болтаев, Фанижон
Тошматов, Т.Каримов, Қоғмижон Отаниёзов, Маъруфхўжа
Баҳодировлар шулар жумласидан. Орифхон Ҳотамовнинг
санъатини кўзгулари бўлиши бу устозлар билан кадр-
донлиги, устоз-шогирдлик, ижодий ҳамкорлиги бўлган.
Зеро, устоз-шогирдлик анъанаси мумтоз маданиятимизнинг
азалдан шаклланиб ривож топишида, асрлар оша авлоддан-
авлодга ўтишидаги муҳим омили бўлган. Шу боис ҳам етуклик
даражасини ишрол эта оладиган санъаткор буюк, билимдон
устозларнинг сабоғига интилади.

Устоз санъаткор Орифхон Ҳотамовга 1946—49 йиллари
Хоразм воҳасига уюштирилган концерт гастроллари улкан
маънавий ҳаёт бахш этди. Бунинг замирида, эндигина хо-
надаллик фаолияти шаклланаётган хофизнинг Хоразм воҳа-
сининг устоз санъаткори Мадраҳим Шерозий, Ҳожихон
Болтаев каби билимдонлари, мумтоз мусиқа устунларининг
анъанасини ўзига хос халқчил йўлда давом эттиришга
эришган Қоғмижон Отаниёзовдан олган сабоқлари му-
жассам топган.

Қоғмижон ака устозлар йўларини ўрганиб унга нис-
батан жўшқинроқ, ўйноқироқ куйларга қайта жон бағишлаб
ўзига омабон бир услуб яратди. Орифхон Ҳотамов ҳам бу
йўлларга қизиқиб Қоғмижон устадан кўп намуналар ўр-
ганди. Қоғмижон аканинг шогирдларидан бирига айланди.
Тошкентда, Фарғона водийсида хоразм ашулаларини ом-
малаштиришга сабабчилардан бири бўлди.

Орифхон Ҳотамовнинг Хоразмлик устозларидан яна
бири машҳур мақомдон устоз Ҳожихон Болтаевдир. Ориф-
хон Ҳотамов Хоразмга концерт баҳонасида борган пайтла-

рида бир неча санъат усталари билан танишган. Уларни ўзига хос ижрочилик йўллари хонаданнинг катта қизиқиш билан ёндошишига сабаб бўлади. Комилжон Отаниёзов билан Карим Исмоиловларни жўрновозлиги ҳам, яккахонлиги ҳам беқиёс эди. Уларни ижросига ҳаваси келиб кунларнинг бирида Жўрахон Султоновга — «Жуда яхши айтadиган жўровоз хонадалар бўлишибди» — десалар, Жўрахон ака — « Ҳа..., булар ҳам яхши — ю, сен Ҳожихонни кўрмагансанда» — деб жавоб қилган экан.

Шундан сўнг Ҳожихон устоз билан учрашиш иштиёки кўнгилни бир чеккасида фурсат пойлагандай, шу дамга интизор эди. Учрашув — танишув дамлари насиб этган пайтда билдики, бу инсон бўлак олам экан. Бу дийдор икки дилнинг бир бирига муштоқ эканлигини кўрсатиб, бир неча йиллик бўлажак устоз — шогирдлигу — дўстлик ришталарини боғлади. Кўп йиллик мулоқот бир қатор асарларни яратилишига, воҳаларнинг мусий муштараклиги, яъни бир — бирига таъсири натижасидаги янгиликлар юзага келишига сабаб бўлди.

Ҳожихон Болтаев ҳақида Орифхон Ҳотамов эслайдилар: «...Ҳожихон уста Хоразм санъатининг танаси дейилса ҳам арзийдиган ашўлачи. Ҳожихон билан Шерозий каби устозлар бу воҳанинг асосий манбаи ҳисобланади. Кейингилар эса, уларга эргашганлар десак ҳам бўлади. Уларни муносиб ўрганиб ёшларга ўргатиш биз шогирдларни ишимиз.»

Улар ўзбек Давлат филармониясида ишлаб юрган пайтлар, Жўрахон Султоновнинг тақлифларига биноан Фарғона водийсида ижодий ва хизмат сафарларида кўп қатнашишга муяссар бўлдилар. Хизмат ўз йўлида — ю, катта ашула ижрочилигининг моҳир усталаридан Маматбува Сатторов билан танишув Орифхон Ҳотамов ижодида алоҳида аҳамият касб этди. Фарғона водийсининг бу ўзига хос жанрини Маматбува Сатторовнинг ўғитлари асосида идроклади. Фарғона воҳасига хос ижрочилик йўллари, гижжак ижро услуби машҳур созанда Фанижон Тошматовнинг ижро йўли ўрناق бўлди. Фанижон Тошматов билан 1944 йилдан бошлаб бирга ёнма — ён фаолият кўрсатган Орифхон Ҳотамов устознинг ижро йўллари эгаллашга муваффақ бўлди. Фанижон Тошматов Фарғона чолғу йўлларига мансуб асарларни билимдони эди. Шогирдларига эса шу йўллари мунтазам тарзда ўргатиш одатлари бор эди. Бу ҳам устозлик анъаналарининг бир услубидир.

Хонадалик мусиқа санъатининг етакчи соҳалари — дандир. Ўзга касбларга нисбатан, унда табиий жараён, истеъдод, овоз, билим, илм, тажриба каби қатор унсурлар му-

жассам топиши лозим. Улар бўлган тақдирда ҳам, талқин маҳорати хофизликнинг асосий мезони ҳисобланади. Орифхон Ҳотамов ёшлигидан Жўрахон Султонов ва Маъмуржон Узоқовларнинг хонишига меҳри баланд эди. 1944 йили Муқимий номидаги мусиқаи драма ва комедия театрида уларнинг жамоасига ишга қабул қилинган пайтдан бошлаб устозлар даврасига кириб келди. Қарийб чорак асрдан кўпроқ давр Жўрахон Султоновнинг беминнат устозлигида аввалига созандалик, сўнгра хонадалик, ижоди давомида эса бастакорлик сирларини ўзлаштирди. Ҳаёт карвонида ҳам устоз — шогирд, ҳам жўрновоз ва жўровоз бўлдилар. Шу боис Орифхон Ҳотамовнинг хонишида ва ижодларида Жўрахон Султоновнинг ижро услуби асос ҳисобланади.

Фарғона водийси ижрочилик анъаналарида Қўқон ижро мактаби ҳам муҳим ўрин тутади. Айниқса, Эрка Қори Каримов ва Содирхон Ҳофиз мероси алоҳида аҳамиятга эгадир. Зеро, халқ ҳар бир хонанда, созанда ёки бастакорни ўзи шарафлайди, ардоқлайди ва номини тилларда дoston қилади. Ижодкорнинг номи ўз — ўзидан халқ тилида уни яратган асарларига уланади. Орифхон Ҳотамов Содирхон Ҳофиз ижро йўллари ва асарларини икки халқ хофизи Маъруф — хўжа Баҳодиров раҳнамолигида ўзлаштиради.

Одатда, ижод чуқур билимга эга бўлишни талаб этади. Чуқур билимнинг манбаи, анъанавий мусиқамизнинг дарғалари бўлиш устоз санъаткорлар ҳисобланади. Замо — намизнинг бетакрор санъат усталари сабоғини олиб, улар билан ҳамкорлик қилган Орифхон Ҳотамов, шундай эслайди: «...Кўп устозлар билан, бир неча йил бирга елкадош бўлдик. Ўқидик ўргандик, бирга созавозлигу қўшовозлик қилдик. Маматбува Сатторов, Жўрахон Султонов, Маъмуржон Узоқов, Ҳожихон Болтаев, Фанижон Тошматов, Маъруфхўжа Баҳодиров, каби санъат дарғалари менинг устозларимдир. Аввало, асосий устозим Жўрахон Султоновдир, буюк инсон Ҳожихон Болтаевни кейинги устозим деб биламан. Уларнинг кўп нарсалари бизга ва келажак авлодга мерос бўлиб қолди. Биз шогирдлар жойи келганда уларни нарсаларидан айтамыз. Йўли, овози тўғри келса шогирдларга ўргатамыз. Мақсадим, ўтмиш устозлар номларини ҳозирги янги авлод ва келгуси авлод эшитиб баҳра олса, ёддан чиқармаса, чиройли бўлади деган умидим бор. Уларни ҳаммаларини яратганининг ўзи раҳматига олган бўлсин.

IV. Ҳофизлик

Ҳофизлик кенг тушунча. Мусиқада эса хонандалик — ижрочилик санъатининг етакчи жабҳаларидан деб қайд этдик. Албатта, хонандалик амалиётида етукликка эришиш учун лозим бўлган барча омиллар жамланган. Унга эришиш эса саноқли ҳофизларга насиб этади. Шу боис кичик бир касбнинг улкан муаммоларини забт этиш барчага ҳам насиб этавермайди. Бунга эришганларини номи эса халқ тилида дostonдир.

Орифхон Ҳотамов ҳам ёшлигидан моҳир хонандалар Жўраҳон Султонов ва Маъмуржон Узоқовлар хонишларига жуда меҳр қўйган эди. Ўзида эса куйлашга истезода, овоз ва имконият мавжуд бўлса — да, созандалик касби билан ушбу санъаткорлар даврасига кириб келади. 1944 йил Жўраҳон Султонов, Маъмуржон Узоқов ва Ганижон Тошматовларни бирга жўровозу жўрнавоз бўлиб юрган пайтлари. Тошкентда «Феруз», «Сувора», «Абдурахмонбеги», «Ёлғиз» каби кўплаб Фаргона ва Хоразм йўлларига мансуб ашулаларни меъёрига етказиб куйлашарди. Орифхон Ҳотамов уларни ёнида созанда бўлиб қўшилишиб юра бошлади. Кўп ўтмай устозларнинг хонишлари ёш созанда қалбидаги хонандалик меҳр гулханини ёқди. Ашула айтишга жазм этолмай юрган Орифхон Ҳотамов устозлар йўлидан юриб уларнинг сабоғини олди. Ўз овоз хусусиятига мос жўрнавоз Саидалихўжа Қудратов билан бирга хонандалик қила бошлади. Уларнинг хонандалик фаолиятини мустаҳкам шаклланишига аввало Жўраҳон Султонов ва Маъмуржон Узоқовларнинг раҳнамолиги бўлса, иккинчидан Турғун Каримов раҳбарлигидаги концерт бригадаси билан Хоразмга қилинган ижодий сафар бўлди. Хоразм бахшичилик санъати ижрочилигига хос енгил уфур йўлларини эгаллаш ҳар томонлама осон. Шу билан бирга, насиҳатомуз ашулалар ҳам Хоразм ижрочилигида алоҳида ўрин тутди. Айниқса, сувора, насиҳатомуз ашулалар халқ томонидан қизгин қабул қилинар эди. Балким, бунга дoston куйларининг жўшқин, ўйнақилиги билан бирга асарнинг муайян бадиий мавзуга эга эканлиги ва кўп ҳолларда таъсирчан воқеалар тасвирланганлиги сабаб бўлса ажаб эмас. Масалан: «Ошиқ Ғариб ва Шохсанам» дostonидан «Болама ўхшайди овозинг сани» қўшиғи, «Айрилма», «Ўлмаса», «Ҳануз» ва ҳ.к. Водийнинг Таваккал Қодиров, Раулқори Мамадалиев каби оташнафас ҳофизлари бу намуналарни тезда ўзлаштиришга эришдилар. Хоразм ижро на-

муналарини Фаргона — Тошкент воҳасида оммалашишига устоз Комилжон Отаниёзовнинг ҳисаси катта.

50 — йилларда Орифхон Ҳотамовнинг Сайдалихўжа Қудратов билан ҳамнафаслик даврида, устоз Жўраҳон Султонов уларни Марғилонга, ижодий сафарга тез — тез олиб кетар эдилар. Айниқса, ўқишдан таътил берган вақтда, 2 — 3 ой қолиб, Олтиариқ, Қўқон, Янгиқўрғон каби Фаргона водийсининг шаҳар — қишлоқларида уста билан халқ анжуманлари, тўй — тамошаларида ёнма — ён хизматда бўлиб қайтишарди. Бу даврда Орифхон Ҳотамов созанда ва хонанда сифатида фаолият кўрсатар эди. Хонандаликни жўровозлик услубида аввало, устоз ёнида ёрдамчи ҳамнафас сифатида ашулаларга қўшилиб турса, давранинг қизгин пайтида Сайдалихўжа Қудратов билан бирга шўх яллалар айтишар эди. Улар кўп — роқ Фаргона — Тошкент ижро йўлларига мансуб «Чоргоҳлар», «Баётлар», «Эшвой», «Бозургоний» каби қатор асарларни биргаликда айтишар эди.

50 — йилларнинг ўрталарида устоз билан ҳамкорлик Тошкентда давом этади. Хонандаликдаги ҳамнафаслик ижодий жараён билан бирга олиб борила бошланади. Орифхон Ҳотамов уста ижодининг биринчи тингловчисига айланади. Ва ўз ўрнида яратган янги асарларини устозга кўрсатар эди. Керакли маслаҳатлар олингандан сўнг ижро этишга жазм этиларди. Жўраҳон Султонов билан ҳамнафасликда кўпроқ «Чоргоҳ»лар, «Дугоҳ»лар каби Фаргона — Тошкент мақом йўлларига мансуб ашулалар айтиш билан бирга водийга хос ёввойи йўлдаги ашулаларни ҳам ижро этишарди. Жумладан: «Ёввойи Чоргоҳ», «Оҳ ким», «Ўзбекистонда», «Дайди тано — вар», «Бўлмиш» ва ҳ.к.

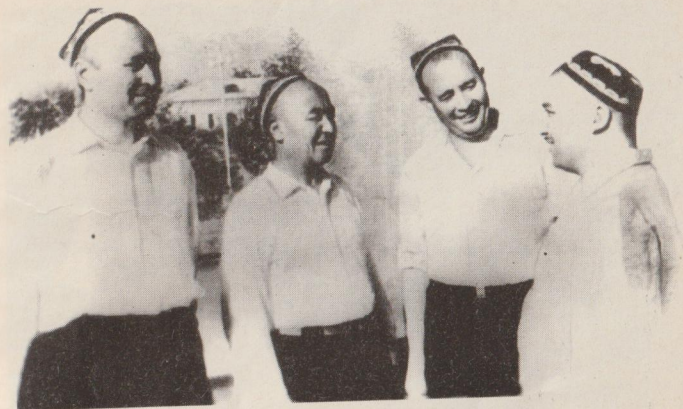
Бу даврга келиб Тошкентда ҳам ўзига хос ижрочилик йўллари шаклланиб, ҳар бир ижро услубининг намояндалари ва уларни қатор шоғирдлари юзага келди. Машҳур санъаткорлар Шоқосим ва Шоолим Шожалиловлар услуби, Акмалхон ва Бобохон Сўфихоновлар услуби шулар жумла — сидондир. 1965 йилгача Орифхон Ҳотамов ҳам Жўраҳон Султонов ҳамкорлигида, ўз йўлида эса хушовоз хонанда Ҳакимжон Файзиев билан жўровоз бўлиб ҳамкорликда ижод қилиб юрдилар. 100га яқин мусиқий намуналарни радио фондига ёздиришга эришдилар.

Ҳар бир ижро услубларини ўрганиб ва мусиқа мероси — мизни идроклаган ҳолда Орифхон Ҳотамов хонандаликдаги ўзига мос ижро йўлини шакллантира бошлайди. Орифхон Ҳотамовнинг ижрочилик омилларидаги катта ашула таркиби ва ривожланиш тамойиллари (Жўраҳон Султонов ижоди

намунасида), водий анъанасига хос мулойим, шиддат ўзини намоен эта бошлайди. Аввало, ушбу, хусусиятлар Орифхон Ҳотамовнинг хонандалик талқинида шаклланиб етади ва хайрихоҳ шоғирдлар, издошлар ҳам тарбиялана бошлайди — лар. Иккинчидан, шу даврга келиб Орифхон Ҳотамовнинг бастакорлик ижоди ва устозлик фаолияти муайян тизимга тушган ва маълум даражада ижодий муваффақиятларга эришишга муяссар бўлган эди.

Орифхон Ҳотамовнинг хонандалик фаолияти охири 20 йил ичида ҳам самарали давом этиб келмоқда. Айниқса, кейинги йиллар ижодкор ҳаётида ўзига хос аҳамиятга эга. Чунки, устознинг деярли 10 дан ортиқ шоғирдари шаклланиб, етук хонандалар қаторидан жой олдилар. Шулардан: ҳамнафаслари Туробжон Йўлдошев, Ахрорхон Хотамов, Исмоилхон Хотамов, Бекназар Дўстмуродов, Матлуба Дадабоева, Маҳбуба Ҳасанова, Маҳмуджон Йўлдошев каби хонандаларни мамнуният билан тилга олиш жоиздир.

Одатда, мумтоз хонандалик, санъаткорни билимли, илмли, дунёни атрофлича — кенг англашга, ҳозиржавоблигу зукколикка, бағрикенглигу буюкликка чорловчи касбдир. Ким ҳаётнинг шунга хос имтиҳонларидан муваффақиятли ўта олса, адабий ва мусиқий илмга — маънавий бойликка эга бўлса ва муносиб ижод эта олса, ижодининг камолотида ҳофизлик даражасига эришган ҳисобланади. Орифхон Ҳотамов ўз ижодий фаолияти мисолида ана шундай хусусиятларни шакллантира олган ва ўзбек мумтоз мусиқа ижрочилигида муайян ижро услубини яратиб, келажак учун муносиб асарлар ижод эта олган ҳофиз дейишга ҳақлимиз. Чунки, Орифхон Ҳотамов хонандалик талқини ҳофизлик ижро йўлларида алоҳида услуб даражасида шаклланди. Муайян асарлар, бир қатор шу услубда фаолият кўрсатаётган (шоғирд) хонандалар бундай мухтасар фикр қилишга далолат беради. Ҳукуматимиз томонидан Орифхон Ҳотамовга «Ўзбекистон халқ Ҳофизи» фахрий унвони берилиши ҳам ҳақли равишда фикримизни яна бир бор қувватлайди.

Чапдан: Орифхон Ҳотамов, Жўрахон Султонов (халқ ҳофизи), Шоолим Шожалилов ва Маруфхўжа Баҳодиров (Тожикистон халқ ҳофизи).

V. Устозлик

Устозлик, қайси соҳада бўлмасин энг шарафли касб — лардан ҳисобланади. Шу боис, улар азалдан халқимиз томо — нидан ардоқланиб келинган. Чунки, келажақ авлоднинг ўз дунёқарашлари, тарихий билимлари, илмий савияси ва даврга нисбатан муносабатлари устозлар ўғитлари негизида шакллантирилади. Ҳар бир касб эгасининг келажақдаги мавқеи, унинг устозларидан олган билими тарбия жараёни ва шахсий интилишларига боғлиқдир. Унинг камолот даврида қайси йўналишдан бориши эса қобилияти доирасида шаклланади. Зотан, ҳар бир инсонда албатта, табиат инъом этган истеъдод мавжуд. Бу истеъдод кишининг бирор — бир ихтисосликни эгаллаб, фаолият олиб бориши жараёнида намоён бўлади. Яъни, тарбия берувчи — муаллимлик, амалиётчи, фан билан шуғулланувчи — тадқиқотчи, жамоатчи, сиёсатчи, назарийтчи ва ҳоказо. Касбнинг қайси бири бўлмасин жамият учун зарур ва кераклидир. Бу касбларни шакллантирувчи билим манбаи ва раҳнамоси бу — устоздир. Юқорида келтирганимиздек, устозларни улуғлаш ва ардоқлаш шундан эканлиги шубҳасиздир.

Орифхон Ҳотамов бутун фаолияти давомида ўндан ор — тик забардаст санъат намояндаларидан сабоқ олиб, ҳамкор — лик қилишга муваффақ бўлган. Ўз ўрнида, устозлар анъана — ларини ёшлигидан давом эттиришга эришган инсондир. Балким, бунга унинг устозларини ўзлари моҳир ижрочи, бастакор ва илм ўргатувчи санъаткор бўлганликлари сабаб — дир. Шу боис, Орифхон Ҳотамов ҳам ёшлигидан мусиқа ижод қилиб, шу билан бирга мусиқа меросимиз намуналаридан атрофидаги ўз ҳамкасбаларига ўргата бошлаган. Бу ҳақда Орифхон Ҳотамов шундай эслайдилар: «...Кўп йиллар давомида Тўхтасин Жалилов, Жўраҳон Султонов, Маъмур — жон Узоқов, Дони Зокиров, Саиджон Калонов, Фахриддин Содиқов, Шоқосим Шожалилов, Фанижон Тошматов каби устоз санъаткорлар билан ишладим. Улар менга ҳам устоз ҳам ҳамкордирлар. Мен ана шу буюк инсонлар ижодидан андоза олиб фаолият кўрсатишга, асарлар яратишга ҳаракат қилдим. Шогирдлар билан муносабат олиб бордим. Устозлик масаласида эса, филармонияда ишлаб юрган кезларимда, ўзимда ўргатиш қобилияти бор эканлигини сезиб, шуни жонлантирдим. Бунга нисбатан ўзимда қониқиш пайдо бўл —

Орифхон Ҳотамов шогирдлари билан: чапдан ўннга биринчи қаторда: Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артистлар Маҳбуба Ҳасанова, Матлуба Дадабоева ва Насиба Сатторова; иккинчи қаторда хонандалар Бекназар Дўстмуродов ва Сойибжон Ниёзовлар.

ди. Ва қайси ишда ишласам ҳам шу касбга мойиллиги бор хонандаларга ўргатишни давом эттирдим...»²

Дарҳақиқат Орифхон Ҳотамовнинг устозлик фаолияти 1946 йилда Ўзбек Давлат филармониясида ишлаб юрган пайтлардан бошланган. Унинг биринчилар қаторида мусиқий меросимиз намуналаридан ўргатган ҳамкасабаларидан, таниқли хонандалар Зайнаб Полвонова (Дони Зокировнинг «Эй сабо» ва «Кўрмадим» асарларини), Коммуна Исмоилова (Хоразм дoston йўлларида «Болама ўхшайди овозинг сани», «Бари гал» ва «Курд») ва Ҳакимжон Файзиевлардир. Ҳакимжон Файзиев билан 25 йил мобайнида бирга ҳамнафаслик қилган. 100 дан ортиқ мумтоз йўлдаги мусиқий асарларни ўзлаштириб радио фондига ёзишга муваффақ бўлган. Жумладан: «Дугоҳ Ҳусайни», «Баёт»лар, «Насри Баёт», «Бозургоний», «Ёввойи Чоргоҳ», «Ёввойи тановар», «Хоразм Насруллоси», «Чаман ялла»; бастакорлар асарларидан: «Қашқарчаи Содирхон», «Содирхон синахирож», «Бормикан», «Айлаб» ва «Ул кун жонон» Ж.Султонов мусиқалари, «Дилраболардан» Расул қори Мамадалиев, «Доғман» Комилжон Отаниёзов ва ҳ.к.

Шогирдларнинг орасида таниқли хонанда, бетакор ижрочилиги билан элга танилган, оташнафас ҳофиз Расулқори Мамадалиевни алоҳида қайд этиш жоиздир. Одатда, шогирд, касбни устоздан ўрганади ва унга эргашади. Орифхон Ҳотамовнинг Расулқори Мамадалиев билан устоз-шогирдликнинг ўзига хослиги бор. Қори, Орифхон Ҳотамов билан танишишдан олдин етук ҳофиз бўлган ва Орифхон Ҳотамовнинг айрим асарларини ўзлаштириб ижро этиб юрган. Шуниси таажжубки, бастакорнинг асарлари Расулқори Мамадалиев ижросида ўзгача талқинини топган. Яъни, ўз ижро услубига солиб талқин этган. Натижада, ҳар икки услуб уйғунлашиб янада жозибали ва мукамал талқинини топган. Улар, адабиётимизнинг таниқли намояндаси Гофур Фуломнинг юбилей кечасида танишган эдилар. Бу воқеани Орифхон Ҳотамов шундай эслайдилар: «... Ғ.Фулом юбилейида бир ажойиб воқеа бўлди. Юбилейга Жўраҳон акалар Расулқорини ҳам олиб келишган экан. Мени шу даврда «Қоши ёсиму дейин» асарим радиого ёзилиб эфирга узатилган эди. Юбилей эртасига Жўраҳон ака менга — «Шу дегин, сен Қорига бир ашула ўргатибсан. Жуда ажойиб чиқибди — да» дедилар. Лекин, устоз анча — мунча хонандага «тан» бермаганлар. Чунки, у кишининг назарий илмлари

² Орифхон Ҳотамов билан суҳбатдан.

жуда бой эди. Яратилган асарнинг савиясини ва нуфузини баҳолаш учун чуқур билимга эга инсон эдилар. Бу асар эса, Қори томонидан жуда меёрига етказиб ижро этилган эди. Шундан кейин биз Қори билан бирга ижод қила бошладик. Бир қатор асарларни радиого ёздик. Расулқори санъати Тошкентда ҳам оммалашиб кетди. Янги айтган нарсаларимни у кичик «микрафони»да ёзиб олар эди. Кейинчалик бизнинг асар ёзсак бир — биримизга берадиган бўлдик. Шундан кейин бизнинг ўртамызда қатъий бир устоз — шогирдлик муносабати шаклланди. Мени 50 дан ортиқ асарларимни Расулқори айтар эди. Жуда кўп ашулаларни меёрига етказиб халққа манзур этган. Шогирдларим ичида Қори жуда ҳам инсофли ва мардонаси эди...»³. Охириги 20 йил давомида Орифхон Ҳотамов укаси Аҳрорхон ва ўғли Исмоилхонлар билан барга фаолиятни давом эттириб келмоқда.

Устозлик фаолияти 1989 — 99 йилларда 10 йил мобайнида мусиқали драма театрларига актёрлар тарбиялаб етиштирилган олийгоҳда талабаларга сабоқ бериш билан давом этди. Санъат институти талабаларига кўпроқ Фарғона — Тошкент мактаб йўллари, XX аср миллий бастакорларнинг асарларидан ўргатди. Чунки, асримизнинг 30 — йилларидан бошлаб, мусиқий мероснинг бир қатор намуналари бастакорлар томонидан мусиқали драмалар таркибида ижро этиш учун мослаштирилган. Бу асарлар мусиқали драма таркибида ўзига хос шакл ва услубда талқин этилган. Лекин, уларни тўғри ижро этиш учун анъанавий мусиқа меросимиз асосларидан маълум даражада билим талаб этилади. Шу нуқтаи назардан олганда Орифхон Ҳотамов талабаларга асосли таълим берган устоз дейишга ҳақлимиз.

Маълумки, ўз ижро услубини яратган хонанданинг давомчилари улғайса, дарҳақиқат буни услуб сифатида тушунилади. Агарда, авлод томонидан давом эттирилса мактаб даражасига эришиши ҳам муқаррар. Шу хусусда, биз Орифхон Ҳотамовнинг ижрочилиги услубини эгаллаб келаётган бир қатор хонандаларни қайд этишимиз лозим. Уларнинг қаторида давримизнинг етук хонандаларидан Бекназар Дўстмуродав, Матлуба Дадабоева, Маҳбуба Ҳасанова, Маҳмуджон Йўлдошевларни мисол қилиш мумкин. Орифхон Ҳотамов ўз шогирдларига нафақат яқка хонандалик сирларидан, балки ўзбек мусиқаси ижрочилиги амалиётида ўзига хос йўналиш ва тарихга эга бўлган жўровозлик

³ Орифхон Ҳотамов билан суҳбатдан.

амалларини ҳам ўргатиб келмоқда. Ўзбек ижрочилик амалиётида жўровоз бўлиб ижро этишнинг ўз тарихи бор.

Бу амалга асос солганлар Жўраҳон Султонов ва Маъмуржон Узоқовлардир. Катта ашула ижрочилигида жўровозлик жанр талаби ва қондасида бор. Лекин, мақом йўлларидаги асарларни жўровозликда айтиш русуми йўқ эди. Улар бу амални бошлаб, халқ орасида манзур этдилар. Уларнинг ижро намуналари эса ҳалигача халқ орасида ва санъаткорлар орасида намунали ҳисобланади. Лекин ижрочилик амалиётида уларга эргашган хонандалар жуфтликлари ҳам кўп бўлган. Уларнинг орасида таниқли санъат намояндалари Ортиқхўжа Имомхўжаев билан Саттор Ярашев, Зокиржон Йўлдошев билан Эргаш Йўлдошев, Шоқосим ва Шоолим Шожалиловлар, Акмалхон ва Бобоҳон Сўфихоновлар, Расулқори Мамадалиев ва Камолиддин Ҳамроқуловлар, Фаттоҳхон Мамадалиев ва Одилжон Юсуповларнинг жўровозликдаги ижроларини алоҳида қайд этиш лозим.

Жўровозлик ҳам мураккаб жараён. Ҳар доим ҳам овозлар бир-бирига мутаносиб бўлавермайди. Қолаверса, жўровозлик ижрочилигида нафақат овоз, балки идрок ва талқин ҳам ижрочиларнинг бир-бирига хос бўлиши тақозо этилади. Юқорида номлари келтирилган хонандаларнинг барчалари атоқли санъаткорлардир. Шу билан бирга жўровозлик анъанасини давомчилари ҳисобланишади.

Ҳозирги даврда жўровозлик ижрочилигини Орифхон Ҳотамов ўз ҳамнафаслари билан давом эттириш билан бирга, бу ижро услубида қатор шоғирдлар етиштиришга ҳам эришдилар. Бекназар Дўстмуродов билан Сойиб Ниёзов, Матлуба Дадабоева билан Маҳбуба Ҳасановалар, Маҳмуджон Йўлдошев билан Хуршид Ҳасановлар, Бекназар Дўстмуродов билан Маҳбуба Ҳасановалар. Қолаверса, улар бир мактаб ижро услубини яхши идроклаганликлари сабабли турли жуфтлик тузиб ёки «уч овоз» бўлиб ҳам ижро этиш имкониятига эгадилар.

VI. Бастакорлик

Орифхон Ҳотамовнинг бастакорлик ижоди ҳам ўзига хос ва серқиррадир. Мумтоз мусиқа меросимиз, ўтмиш хонанда, созанда ва бастакорларининг ижодий маҳсули эканлиги барчага аён. Лекин, унинг заминиде ижодкорларнинг куй басталаш, пардозлаш, ўхшатиш, яъни савт боғлаш, сўз мослаштириш каби заргарона муносабат талаб амаллар мавжудлигини ҳам қайд этиш лозим. Ижодида ана шундай амаллар мужассам топган ҳар қандай хонанда ё созандалар халқ бастакори деб саналган. XX асрда яшаб ижод этган Комилжон Жабборов, Жўраҳон Султонов, Фанижон Тошматов, Мухторжон Муртазов, Комилжон Отаниёзов каби санъаткорлар шулар жумласидандир.

Биз унинг ижодига назар солар эканмиз, кўз ўнгимизда ўтмиш бастакорлари анъаналарини давомчисини кўрамиз. Мусиқа ижодиётининг бастакорлик, оҳангпардозлик, куй ва ашулаларга мумтоз адабиётимиз намуналаридан қайта сўз мослаштириш, асарларни таркибий хусусиятлари доирасида туркумлаштириш, қайта тиклаш каби йўналишларидаги амалга оширилган ишлар бунга ёрқин мисол бўла олади.

Орифхон Ҳотамов ўзининг ярим асрдан ортиқ ижодий фаолиятида 500 дан кўпроқ куй ва ашулалар яратди. Бугун ижоди давомида Яссавий, У.Хайём, Саккокий, Лутфий, Набой, Бобур, Фузулий, Амирий, Нодира, Хазиний, Увайсий, Мунис, Огаҳий, Ҳувайдо, Муқимий, Машраб, Фурқат, Розий, Салоҳий, Рожий, Нисбат каби ўтмиш; Ҳабибий, С.Абдулла, Набиҳон Хўжаев (Чустий), С.Зуннунова, Зулфия, В.Саъдулла, Э.Охунова, Ҳ.Яҳёев, Нилуфар, П.Мумин, Т.Тўла, Носир Муҳаммад, Муҳаммад Али каби замондош шоирларнинг бадий меросларига мурожаат этилди. Бу асарларда Ватанга бўлган муҳаббат ва садоқат, миллий гурур, ота-оналаримизнинг қадри, севги ва муҳаббат каби мавзулар ўз аксини топган.

Одатда, мумтоз ижодиёт туташган жараёнларда ҳам мутаносиб уйғунлик касб этиши даркор. Шу боис, Орифхон Ҳотамов ўз ижодида кўпроқ газалиёт бўстониға мурожаат этган. Куй мажмуи эса савт, талқин, ушшоқ, қаландар ва зикр йўллариға характерли бўлган оҳанглар замирида яратилган ҳаракат қилинган. Зеро, бастакорлик амалиётида жанр масаласи, мавзу негизиде шаклланади ва ҳар бирининг ўз ички омиллари мавжуд. Бу омиллар, тузук, усул ва оҳанг бирликларида яширинган бўлиб, бастакорнинг ижодий ёндошиши орқали асар сифатида шаклланади.

Орифхон Ҳотамов бастакорлик ижодиёти давомида бир қатор муסיқий намуналарни таркибий тузилиши асосида туркумлаштириш мақсадида ҳам муайян ишларни амалга оширди. «Қаландарлар» ва «Гиря» туркумлари шулар жумласидандир. Ҳар икки асар туркуми ҳам жанрнинг шаклшамоили асосида тўпланган. Туркумлаштириш жараёнида эса, замондош бастакорларнинг асарлари ва ўз ижоди намуналари билан тўлдирилган.

Бастакорлик ижодининг қирраларидан яна бири бу — асарларга янги сўз қўйишдир. Муסיқачилар амалиётида мавжуд ушбу амал ҳам анъанавий кўринишга эга бўлиб, замон талаби доирасида амалга оширилади. Одатда хонандалар, ижрочилик амалиётида мавжуд муסיқий намуналарни ўз замоналари шароитига хос, руҳиятига мос турли давр шопларининг ғазал ва рубойилари билан айтишни русм қилганлар. Айни пайтда ҳам кўпчилик санъаткорлар ижодида бундай ҳолларни учратиш мумкин. Орифхон Ҳотамов бу хусусда бир қатор асарларни Алишер Навоийнинг ғазаллари билан айтиб оммалаштиришга муяссар бўлган. Масалан: «Содирхон Ушшоғи», «Қашқарчаи Содирхон», «Синахирож», «Шаҳнози Гулёр», «Хоразм Насрулоси», «Насруллоий», «Кажҳанг сувора» ва ҳ.к.

Ҳар қандай ижодкор ўз яратган асарларини элга манзур бўлиши, тарих саҳифаларида муҳрланишини истайди. Бунинг учун ҳар томонлама муносиб ва анъанавийлик хусусият касб этиши лозим. Орифхон Ҳотамовнинг келажак авлод учун мерос қилиб қолдирган асарлари алла қачонлар халқимиз дилдан жой олган, муסיқий меросимиз мулкига айланган, десак адашмаган бўламиз. Биз устоз бастакордан мустақил Ўзбекистонимизни мадҳ этувчи, она Ватанни ардоқловчи маънавий бой асарлар яратишларини истаб қоламиз.

Асарлар рўйхати

1. «Ҳолимни сўрмассан»	Садоий	РДКС	31400
2. «Сени излайман»	Нилуфар	РДКС	27089
3. «Хушхондан жудо»	Салоҳий	РПКС	36062
4. «Самимий ошно»	Салоҳий	РДКС	36917
5. «Ёр ўтдими»	С.Зуннунова	РДКС	11593
6. «Сенсиз»	Мунис	РДКС	28478
7. «Аҳбоби билан»	С.Абдулла		10934
8. «Оҳиста — оҳиста»	Т.Тўла	РДКС	26484

9. «Ҳасратда доғман»	Ноқис	РДКС	27611
10. «Қаро бўлибдур»	Навоий		2108
11. «Рубойи»	У.Хайём	РДКС	39131
12. «Нечук жонман»	Рожий	РДКС	39132
13. «Илтижо»	М.Жамол	РДКС	39123
14. «Жафо қиладур»	Махмурий	РДКС	39160
15. «Фироқингизда»	Лутфий	РДКС	28012
16. «Жон фидо этар»	Мушқин	РП	16398
17. «Найлайин»	Навоий	РДКС	26688
18. «Субҳидам»	П.Мўмин	РДКС	38979
19. «Ҳайрон бўла қолдим»	Ҳувайдо	РДКС	38378
20. «Фидо»	Нодира	РДКС	38951
21. «Дармондин ортиқ»	Боқирғоний	РДКС	37160
22. «Эй сабо»	Машраб	РДКС	35123
23. «Сени кўрдим»	Машраб	РДКС	29236
24. «Билдингму»	Яссавий	РДКС	37679
25. «Дунё менинг»	Яссавий	РДКС	37681
26. «Умринг елдай ўтади»	Яссавий	РДКС	37680
27. «Саховат йўқ»	Яссавий	РДКС	37682
28. «Фарходдин сўрғил»	Увайсий	РДКС	37257
29. «Ишқингда мендек»	Нисбат	РДКС	28259
30. «Ул шўхи ситагарлар»	Хазиний	РДКС	39018
31. «Бўлмаса»	Машраб	РДКС	36586
32. «Фарзанд»	С.Абдулла	РВ	604
33. «Даврон мени ўткарди»	Бобур	РДКС	36137
34. «Оразин айтай»	Бобур	РДКС	30103
35. «Ётиб васлингга»	Огаҳий	РДКС	34516
36. «Сенсан севарим»	Лутфий	РДКС	31401
37. «Айладинг қўйдинг»	Фурқат	РДКС	33511
38. «Қоши ёсинму дейин»	Навоий	РДКС	28014
39. «Бўлмиш»	Навоий	РДКС	7183
40. «Баҳона қилиб»	Огаҳий	РДКС	30366
41. «Дарди йўқ»	Ҳувайдо	РДКС	34373
42. «Аламдур»	Машраб	РДКС	39915
43. «Ўтдиму»	С.Зуннунова	РДКС	30365
44. «Айлаб»	А.Ўтар		4920
45. «Ғаниматдур менга»	Ҳ.Яҳёев	РДКС	25828
46. «Боғбон»	Ҳ.Расул		4919
47. «Эй сарви қомат»	Фурқат	РДКС	32575
48. «Булбули беқароримиз»	Огаҳий	РДКС	30011
49. «Юзи хуршиди тобоним»	Огаҳий	РДКС	26442
50. «Қўлингга толейим»	Уйғун	РДКС	30362
51. «Сендин не ҳосил»	Лутфий	РДКС	32577
52. «Кўзинг»	С.Абдулло	РДКС	28258

53. «Оқара бошлади»	Навоий	РДКС	36916
54. «Ишим йўқ»	Туробий	РДКС	37387
55. «Муҳаммадун Расулллоҳ»		РДКС	39836
56. «Сенга аён»	Дилафгор	РДКС	37033
57. «Бир кун»	Салоҳий	РДКС	39835
58. «Ўландан сўр»	Амирий	РП	19883
59. «Бўлибдур»	Навоий		2108
60. «Билмас»	Фузулий		2110
61. «Дема»	Машраб	РДКС	40232
62. «Кўнгил ҳамон ўша»		РДКС	40990
63. «Назар топ»	Салоҳий	РДКС	40836
64. «Гулизорим менинг»	Навоий	РД	19727
65. «Кўнглимда толсин»	Уйғун	РДКС	30362
66. «Сенга ул замон»	Мунис	РП	20083
67. «Ўтдиму»	Сайидо	РДКС	30365
68. «Ўлдирайму дермисан»	Машраб	РДКС	28476
69. «Баҳона қилиб»	Огаҳий	РДКС	36604
70. «Баҳор эт»	Нодира	РДКС	27609
71. «Савол айлаб»	Фурқат		6934
72. «Эй, ўғил»	Салоҳий	РДКС	36666
73. «Ишқона битилимиш»	П.Мўмин	РДКС	39913
74. «Яхши дилбарсиз»	Ж.Обод	РДКС	39292
75. «Айламиш»	Фузулий	РДКС	39974
76. «Интизор этдинг мени»	Ш.Нуриддинов	РДКС	39446
77. «Гофил ўлма»	куй	РДКС	40908
78. «Табассум»	Т.Тўла	РДКС	20556
79. «Олсин майли»	П.Мўмин	РДКС	39321
80. «Соябон қил»	Ғайратий	РДКС	28474
81. «Ўйлатиб қўйдинг мани»		РДКС	29282
82. «Мен қолдим»	Огаҳий	РДКС	27764
83. «Эта билмас»	Маҳбубий	РДКС	37075
84. «Топадур»	П.Мўмин	РДКС	39338
85. «Аёндур ушбу дамда»	П.Мўмин	РДКС	39291
86. «Халқимиз»	Б.Исроил	РДКС	34280
87. «Ҳожат эмас»	Машраб	РДКС	36858
88. «Жоним қаёндур»	Мискин	РДКС	30314
89. «Билмайин босдим тиконни»		РДКС	33164
90. «Йўлиқдим»	Лутфий	РДКС	39468
91. «Юртимга жон келтирур»	П.Мўмин	РДКС	37137
92. «Хуш келибсиз тўйимизга»	Ў.Рашид	РДКС	33489
93. «Дугонажон севдим сени»	П.Мўмин	РДКС	39133
94. «Куйлар дутор»	Ҳ.Яҳёев	РДКС	26268
95. «Парво қилмайсан»	Бобур	РДКС	30008
96. «Субҳидам таронаси»	М.Мухамедов	РДКС	29439

97. «Водий қўшиғи»	П.Мўмин	РДКС	34731
98. «Аё дилбар»	Лутфий	РДКС	27726
99. «Тиллоларга баробар»		РДКС	24353
100. «Шайнингга ор эмасму»	П.Мўмин	РДКС	33427
101. «Одоб ибo»	П.Мўмин	РДКС	39019
102. «Тоқатим»	Машраб	РДКС	35120
103. «Арзимни айтай»	Муқимий	РДКС	29815
104. «Билурсанми»	Саккокий	РДКС	34732
105. «Карам қил»	Фузулий	РДКС	27489
106. «Висолинг баёни»	М.Али	РДКС	25844
107. «Ёр эсанг ёнимда бўл»	Уйғун	РДКС	27090
108. «Гўзал бу»	Уйғун	РДКС	23892
109. «Боқолмай ёр юзига»	М.Ғаффорова	РДКС	27727
110. «Карам кўрадим»	Н.Муҳаммад	РДКС	38458
111. «Раҳм айладинг»	Фурқат	РДКС	38459
112. «Виждон сақлаган»	П.Мўмин	РДКС	37153
113. «Баҳона қилиб»	Огаҳий	РДКС	36737
114. «Айламиш»	Фузулий	РДКС	39974
115. «Жафо қилурсан»	Лутфий	РДКС	30503
116. «Сўрмасму»	Навоий	РДКС	36691
117. «Ёр сендек»	Навоий	РДКС	36137
118. «Пайдо бўлибдур»	Чустий	РДКС	37384
119. «Муддаолардан ҳали»	Чустий	РДКС	40270
120. «Оввора бўлма дейди»	Чустий	РДКС	30993
121. «Индамаслар олами»	Чустий	РДКС	35980
122. «Ризо қилади»	Чустий	РДКС	39130
123. «Дерлар»	Чустий	РДКС	39124
124. «Тенги йўқ»	Чустий	РДКС	40117
125. «Ватанимсан»	Чустий	РДКС	39409
126. «Кечмадим»	Чустий	РДКС	30504
127. «Бўлурми»	Чустий	РДКС	37197
128. «Иши йўқ»	Чархий	РДКС	39914
129. «Кам бўлармиди»	Чустий		40837
130. «Ақл расоларнинг иши»	Чустий	РДКС	30889
131. «Суратингиздан ўргилай»	Чустий	РДКС	36479
132. «Баҳор айёмида»	Чустий	РДКС	37253
133. «Бир қадаҳ»	Чустий	РДКС	40142
134. «Ноз этмай келинг»	Ҳайратий	РДКС	34656

Орифхон, Ахрорхон ва Исмоилхон Ҳотамовлар ижро этган ашулалар: 6, 35, 38, 45, 47, 65, 67.

Орифхон Ҳотамов ижро этган ашулалар: 11, 12, 13, 14, 29, 33, 41, 48, 49, 51, 54, 55, 56, 57, 62, 64, 69, 122, 123.

Орифхон ва Исмоил Ҳотамовлар ижро этган ашулалар: 3, 15, 17, 24, 25, 26, 27, 31, 40, 42, 43, 50, 52, 53, 61, 63, 68, 72, 118, 119, 120, 121, 128, 129.

Орифхон Ҳотамов ва Ҳақимжон Файзиевлар ижрола — ридаги ашулалар: 5, 10, 16, 36, 44, 46, 58, 59, 60, 166.

Исмоилхон ва Муҳаммадхон Ҳотамовлар ижро этган ашулалар: 8, 9, 70, 130.

Бекназар Дўстмуродов ижро этган ашулалар: 1, 19, 92, 110, 116, 117, 127.

Матлуба Дадабоева ижро этган ашулалар: 22, 94, 95, 96, 99—102.

Маҳбуба Ҳасанова ижро этган ашулалар: 2, 23, 36, 103, 106, 107, 108, 126.

Ҳуррият Исроилова ижро этган ашулалар: 88, 134.

Эсон Лутфуллаев ижро этган ашула: 7.

Маҳмуд Йўлдошев ва Хуршид Ҳасанов ижро этган ашула 19.

Маҳбуба Ҳасанова ва Матлуба Дадабоева ижро этган ашулалар: 20, 28, 30, 37, 97, 98, 104, 105.

Маҳбуба Ҳасанова, Матлуба Дадабоева ва Бекназар Дўстмуродовлар ижро этган ашулалар: 21, 109, 115.

Орифхон Ҳотамов ва Жўрахон Султоновлар ижро этган ашула: 39.

Орифхон Ҳотамов ва А.Йўлдошев ижро этган ашула: 71.

Бекназар Дўстмуродов ва Маҳбуба Ҳасановалар ижро этган ашулалар: 111, 113.

Бекназар Дўстмуродов ва Сойиб Ниёзов ижро этган ашулалар: 73, 74, 75, 114.

Шамсиддин Нуриддинов ижро этган ашула: 76.

Муроджон Норқўзиёв ижро этган куй: 77.

Раҳима Юлдашева ижро этган ашула: 78.

Зебо Назарова ижро этган ашулалар: 79, 124, 125, 133.

Гулжаҳон Отақулова ижро этган ашулалар: 80, 81.

Исроилжон ва Исмоилжон Ваҳобовлар ижро этган ашула: 82.

Насиба Сатторова ижро этган ашулалар: 83, 87, 131.

Маҳмуд Йўлдошев ижро этган ашулалар: 84, 85, 86, 121.

Маҳмуджон Тожибоев ижро этган ашула: 89.

Зухра Олимова ижро этган ашула: 90.

Мақом ансамбли ижро этган ашулалар: 91, 132.

Моҳира Асадова ижро этган ашула: 93.

Бастакор ижодидан намуналар

(Чустий ғазаллари)

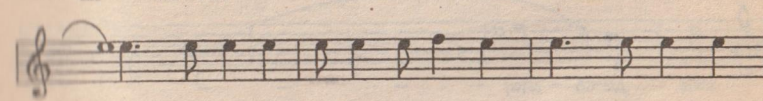
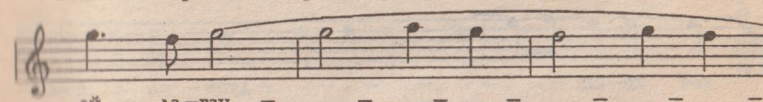
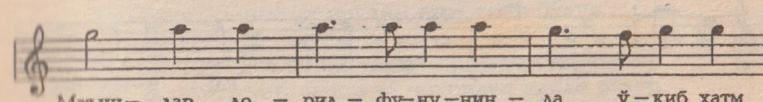
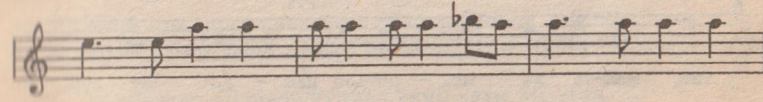
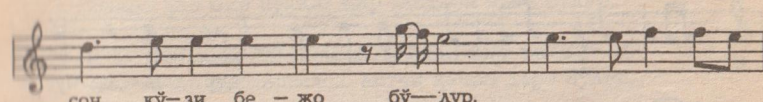
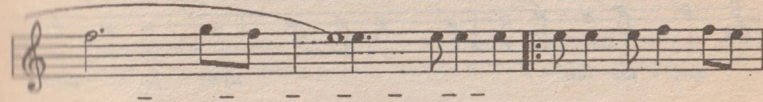
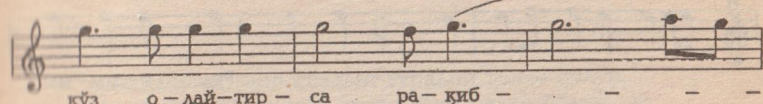
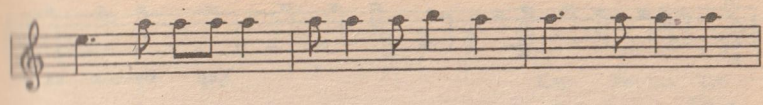
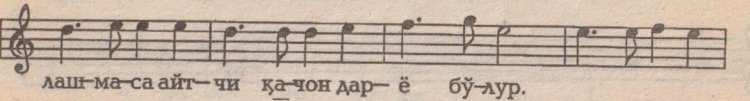
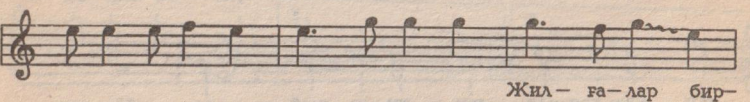
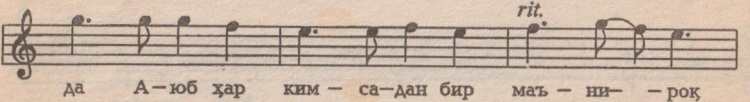
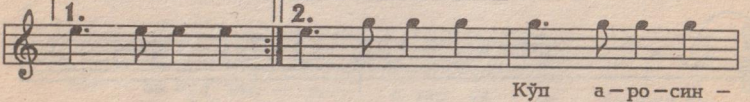
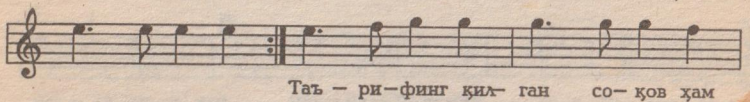
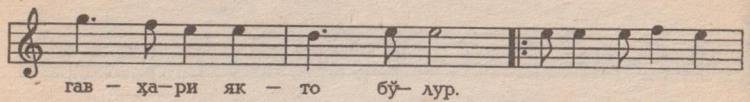
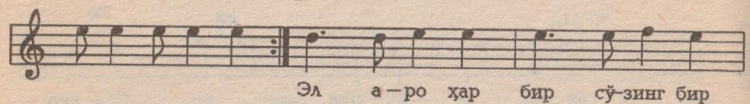
ҲАЛВО БЎЛУР

М.М. ♩ = 64

4
4

Дей - ди-лар-ки, са - бр қил-санг
 гў - ра-дин ҳал - во бў-лур,
 Мағ - зи йўқ пис - та - а гар оч - са ла-бин рас
 во бў-лур.
 1.
 2.
 Ким қу-лоқ сол - мас бу-юк ус - тоз -- лар-нинг

фик - ри-та,
 Мен ҳам ин-сон -
 ман де-сак маҳ - зи қу-руқ даъ- во бў-лур.
 Теъ - ри-си-дан баҳ - ра ол - ган
 бир на-фис тўн-лар ти-ки-б(а) -
 Қай - си бир ин -
 сон жа-ҳон-да тул - ки-га шай - до бў-лур.

Ҳар бу-юк ал -
 ло - ма - лар - дан ҳам е - тук до - но бў - лур.
 Рад э - тол - мас
 ҳеч ки - ши - - дунё - да о - шиқ -
 ман де - сам - -
 Ҳар га - зал Чус -
 тий, мен - га эл меҳ - ри - дан пай - до бў - лур.
 Рад э - тол - мас
 ҳеч ки - ши - - - - - дунё - да о - шиқ -
 ман де - са - м(а) -

Ҳар га - зал Чус -
 тий, мен - га эл меҳ - ри - дан пай - до бў - лур.

Дейдиларки, сабр қилсанг гўрадин ҳалво бўлур,
Мағзи йўқ писта агар очса лабин расво бўлур.

Ким қулоқ солмас буюк устозларнинг фикрига,
Мен ҳам инсонман демак мағзи қуруқ даъво бўлур

Теърисидан баҳра олган бир нафас тўнлар тикиб,
Қайси бир инсон жаҳонда тулкига шайдо бўлур

Тилни ёлғондан йироқ тут, дилни пок эт фитнадан,
Эларо ҳар бир сўзинг бир гавҳари якто бўлур.

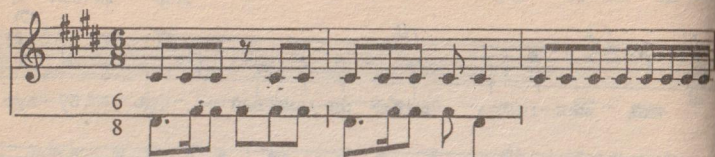
Кўп аросинда Аюб ҳар кимсадан бир маънироқ,
Жилгалар бирлашмаса, айтчи қачон дарё бўлур.

Олға юр ҳаргиз чекинма кўз олайтирса рақиб,
Жон чиқар ҳолатда ҳар кимнинг кўзи бежо бўлур.

Маънилар дорилфунунида ўқиб ҳатм айлаган,
Ҳар буюк алломалардан ҳам етук доно бўлур.

Рад этолмас ҳеч киши дунёда ошиқман десам,
Ҳар ғазал Чустий, менга эл меҳридан пайдо бўлур.

ҚАРАБ ҚҮЙ

Маж-нукү-зи-дан иш-ва ли Лай-

ло-га қа-раб құй,

Лай-ло кү-зи-дан Маж-ну-ни шай-

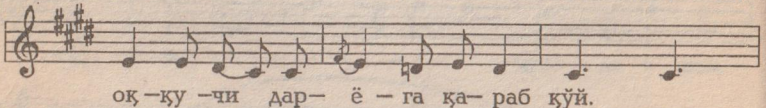
до-га қа-раб құй.

Қал-бимни кү-риш ис-та-санг эй

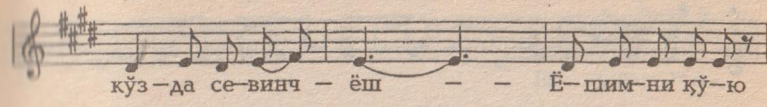
дўс-ти а-зи - зим, - - Сер-ма-вж-ти-ниқ

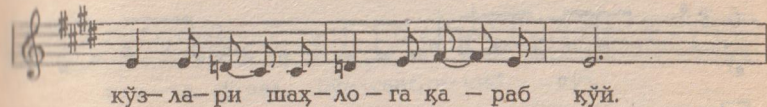
оқ-қу-чи дар-ё-га қа-раб құй.

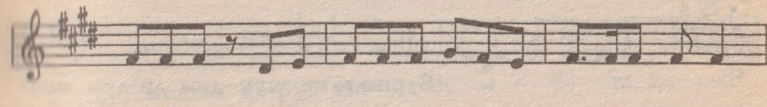
Бил-моқ-чи э-санг қай-дан э-рур

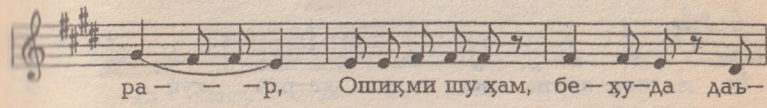
күз-да се-винч - ёш - - Ё-шим-ни кү-ю

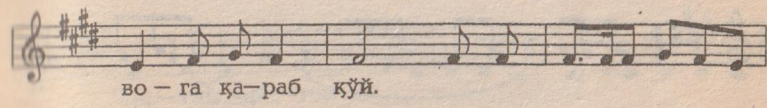
күз-ла-ри шаҳ-ло-га қа-раб құй.

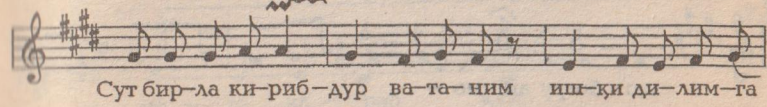
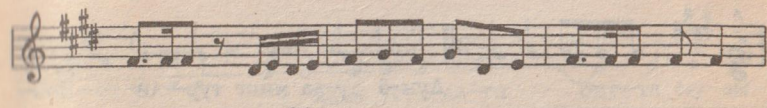
Бул бул фа-қат уч ой-ги-на гул иш-қи-да сай-

ра - - -р, Ошиқми шу ҳам, бе-ху-да даъ-

во-га қа-раб құй.

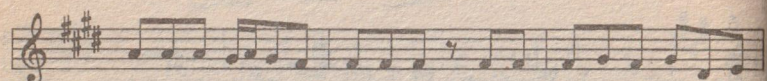
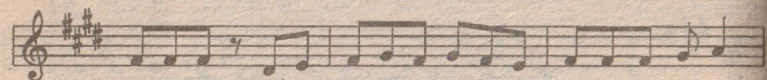

Сут бир-ла ки-риб-дур ва-та-ним иш-қи-ди-лим-га

Жон бирлачи-қар дил-да-ги маъ-

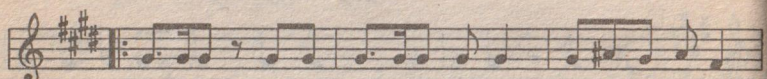
но - га қа - раб қўй.

Ё - рим - га ке - тур - дим ди - лу жон

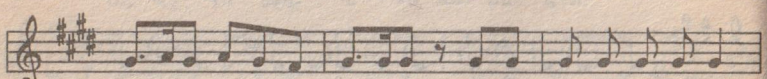
бир - ла бо - шим - ни, Бу ар - зи - ма - ган

кич - ки - на сав - го - га қа - раб қўй.

Дун - ё тў - ла минг тур - ли то - мо -

шо бо - ру ам - мо -

Бир гам - за би - лан

боқ - са та - мо - шо - га қа - раб қўй.

Ер курра - си - да

қан - ча гў - зал бўл - санг, о - чиб кўз,

Хус - нингга гу - рур - лан - ма, бу зе - бо - га қа - раб

қўй.

Ёз моқ - чи э - санг иш - қи - да, эй

Чус - тий чийс - тон

лаъла усти - да - ги бит - та му - ам -

rit. мо - га қа - раб қўй. 2.

Мажнун кўзидан ишвали Лайлога қараб қўй,
Лайло кўзидан Мажнуни шайдога қараб қўй.

Қалбимни кўриш истасанг, эй дўсти азизим,
Сермавж, тиниқ оқкучи дарёга қараб қўй.

Билмоқчи эсанг қайдан эрур кўзда севинч ёш,
Ёшимни кўю кўзлари шаҳлога қараб қўй.

Булбул фақат уч ойгина гул ишқида сайрар,
Ошиқми шу ҳам, беҳуда даъвога қараб қўй.

Сут бирла кирибдур ватаним ишқи дилимга,
Жон бирла чиқар дилдаги маънога қараб қўй.

Ёримга кетурдим дилу жон бирла бошимни,
Бу арзимаган кичкина савбога қараб қўй.

Дунё тўла минг турли тамошо бору, аммо,
Бир ғамза билан боқса, тамошого қараб қўй.

Ер куррасида қанча гўзал бўлсанг, очиб кўз,
Ҳуснингга гурурланма, бу зебога қараб қўй.

Ёзмоқчи эсанг ишқида, эй Чустий, чийстон
Лаъл устидаги битта муаммога қараб қўй.

МУДДАОЛАРДАН ҲАЛИ

М.М. ♩ = 100

Дил-да кўп-дир муд-да о-лар -
дан ҳа-ли -
Кўз-да бор рав-ша - н зи - ё - лар - да -
-н ҳа-ли -
Най-да жон йўқ -дир, ва - ле най - чи
ти -рик - Ун - да
чек-сиз хуш - на - во - лар - да - н ҳа-ли

җас-та - лик-дан кўрқ - ма-дим
 ёр иш - қи - да
 Мен у - чун бе-ҳад да - во - лар -
 дан җа-ли -
 Кўр-ма-дим ум-рим а - ро җар - гиз
 зи - ён, - Меҳ-ри -
 бон ақ-ли ра - со - лар - дан җа-ли. -
 Ле - кин
 оф-тоб қан - ча - лик - нур соч - ма-син -

То-пи - лур кўнг - ли
 қа - ро - лар - дан җа - ли -
 Шак-ли о - дам - ди - р и - лон янг - ли -
 р ча - қар(е) - - - - Уч - ра - гай бун - дай
 - ба - ло - лар - да - н җа - ли -
 Ҳо - жа - тинг айт - са -
 нг, қи - лур - сен - дан - ти - ла - к
 Дуч ке -

лур бун-дай - га-до - лар - дан - ҳа-ли.

Гул у-зиб, сан - чар ти - кон - боғ -

бон - га ҳам -

Бор-ку бун-дай бе - ҳа - ё

- лар - дан ҳа - ли -

Чус-тий

бу сўз-га а - мал қил, сен - да ҳа -

м(ей)

Бал-ки бор баъ-зи ха - то - лар - да

- н ҳа - ли -

Дилда кўпдир муддаолардан ҳали,
Кўзда бор равшан зиёлардан ҳали.

Найда жон йўқдир, вале найчи тирик,
Унда чексиз хушнаволардан ҳали.

Ҳасталиқдан кўрқмадим ёр ишқида,
Мен учун беҳад даволардан ҳали.

Кўрмадим умрим аро ҳаргиз зиён,
Меҳрибон ақли расолардан ҳали.

Лекин офтоб қанчалик нур сочмасин,
Тошилур кўнгил қаролардан ҳали.

Шакли одамдир илон янглиғ чақар,
Учрагай бундай балолардан ҳали.

Ҳожатинг айтсанг, қилур сендан тилак,
Дуч келур бундай гадолардан ҳали.

Гул узиб, санчар тикон боғбонга ҳам,
Борку бундай беҳаёлардан ҳали.

Чустий, бу сўзга амал қил сенда ҳам,
Балки бор баъзи хатолардан ҳали.

ОВВОРА БҮЛМА ДЕЙДИ

М.М. ♩ = 84

Ёр ай-ла-най де-сам мен, -
сай - ё - ра бұл - ма, дей - ди, -

Сев-дим де-сам,
ку-лым - си - б(а) - ов-во-ра бұл -
ма, дей - ди -

Йү-линг-да хо -
ну-мо - ним - сарф ай-ла - йин - му -

де-сам - Бо-ру йү-гинг-дан
аж-раб - (а) - - - бе-чо-ра бұл -
ма дей - ди.

Дил хом тағ-ма - лик ай - лаб -
бор-ган э - ди я - қин - рок,
Муж-гон ти-ғи - га уч - раб(е) - - -
Минг по-ра бұл - ма дей - ди

ма-бо-до(е) — сен қо-ра бўл —
 ма, дей — ди.
 мақ-тар-ди гул —
 ни бул — бул — Чустий ча-ман —
 -да ун — га — Ё-рим-га тенг
 э-мас гу — л(а), ов-во-ра бўл —
 ма, дей — ди.
 ма, дей-ди(я)-----

Кип-рик-ка том — чи том — чи —
 ё-шим ю-гу-р-ган эр — ди —
 Раҳ-ми ке-либ ни-го-рим-(а) —
 фав-во-ра бўл — ма, дей — ди. —
 Қо-ши би-лан
 кў-зи — га — кўз таш-ла-ган —
 ю-рак — ка — а
 Васл ис-га-санг

Ёр айланай десам мен, сайёра бўлма, дейди,
 Севдим десам, кулимсиб: оввора бўлма дейди.
 Йўлингда хону моним сарф айлайнму десам,
 Бору йўнгдан ажраб, бечора бўлма дейди.

Дил хомтаъмалик айлаб, борган эди яқинроқ,
Мужгон тигига учраб, минг пора бўлма, дейди.

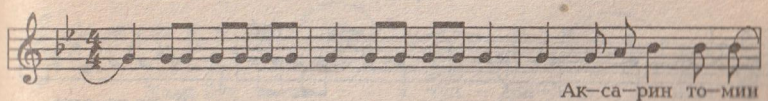
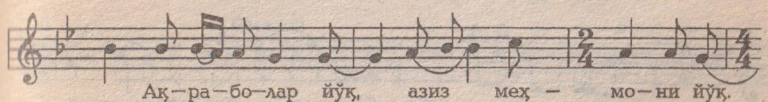
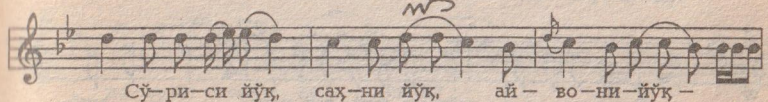
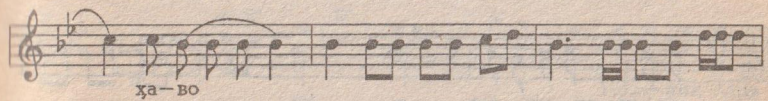
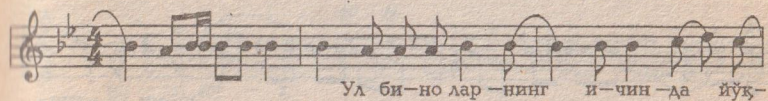
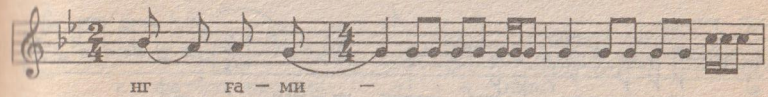
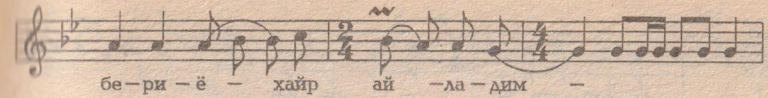
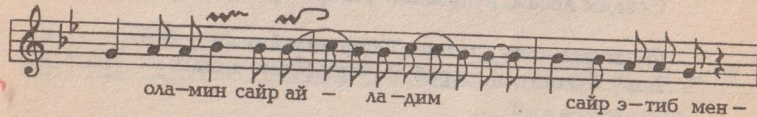
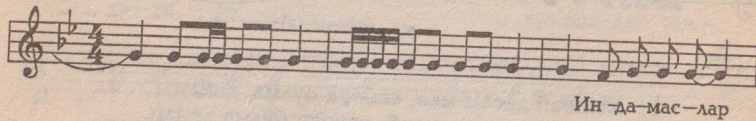
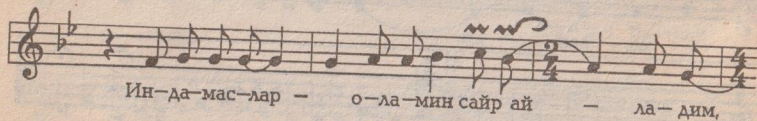
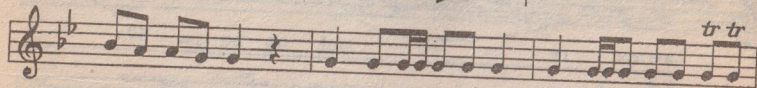
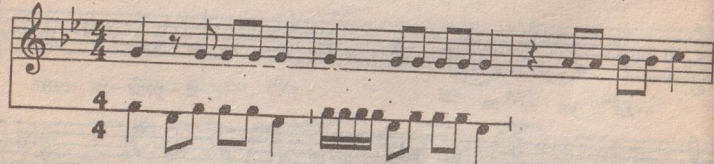
Кирикка томчи — томчи ёшим югурган эрди,
Раҳми келиб нигорим: фаввора бўлма, дейди.

Қоши билан кўзига кўз ташлаган юракка,
Васл истасанг мобоодо сен қора бўлма, дейди.

Мақтарди гулни булбул Чустий чаманда унга:
Ёримга тенг эмас гул, оввора бўлма, дейди.

ИНДАМАСЛАР ОЛАМИ

М.М. $\text{♩} = 92$

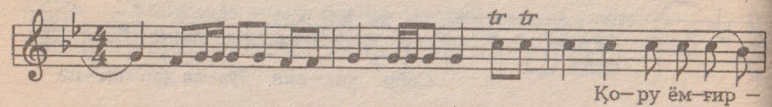

бо-сиб-дур хо - ру хас, -

Со-ҳи-би бор-ку ва-ле кин бе - - - на-фас

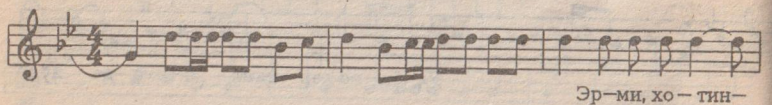
Қо-ру ём-ғир -

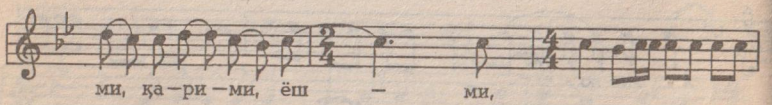
том-ла-рин қил -миш ха-роб

Лой-га ай-ланмиш та-ни о - ли - жа-ноб

Эр-ми, хо-тин -

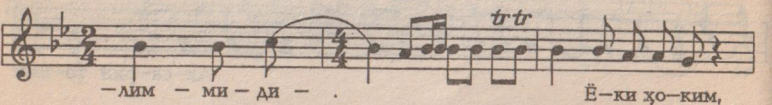
ми, қа-ри-ми, ёш - ми,

Ё-ки жо-ду - кўз-ми, қий-ғоч қош - ми? -

Қам-бағал-ми, - бой-ми, ё - о

-лим - ми - ди - Ё-ки ҳо-ким,

ё ҳа-ким, ул - ким - э-ди?

Бир би-ри-дан фарқи йўқ ҳеч ки

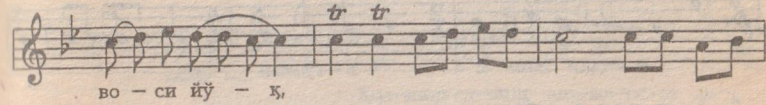
- м - са - нинг Пўсти йўқ сўн-га

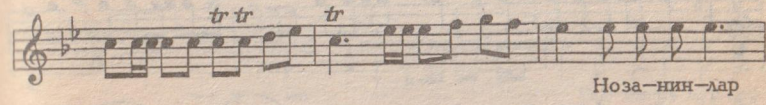
к фа-қат жис-ми - а - нинг.

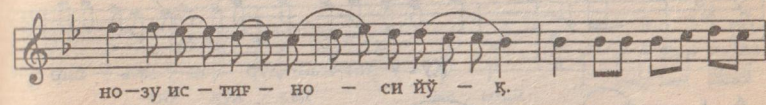
Минг та-каб-бур бўл - са ҳам да

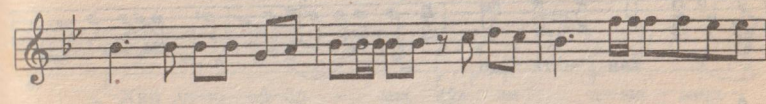
во - си йў - қ,

Ноза-нин-лар

но-зу ис - тиф - но - си йў - қ.

Холи йўқ то-ат - у чун - дин - дор - нинг

Макр э-тиш-га хо-ли йўқ — мак-ко — р нинг —

Кўй-ди чикди йў — қ бу-нинг рўз-го-ри-да

Ур-ди йиқти йў — қ бу-ни — нг бо — зо — ри-да —

Бир-ни юз-га,

юз-ниминг-га сог-гу-чи — Аж-ра-либ сармо —

— я-дин жим ё — т-гу-чи

Қўл у-заг-май-дур та — маъ — бир

лан — га — до —

Йўқ са-хий аҳ —

ли — да ҳа — м лут-фу са-хо. Бун-да йўқ ҳеч ким

— га таҳ — қи — ру — на — зар,

Хор ким-дур бил-ма-дим ким

мўъ — та — бар —

Ким ри-ё-ко-ру — му-но-фиқ бе — ҳа-ё, —

Қол-миш эл-нинг лаъ-на-ти-га до —

— и — мо — Тад-би-ру пур кор

лик қўл кел — ма-миш *tr tr*

Ҳий ла-ю ай-ёр — лик қўл ке — л-ма-миш —

Ишла-тол-май

тил-ни иф-во-гар-хо-муш - Қолмамиш о-қи
 - да ҳам-бир ақ - лу ҳуш,
 Қа
 О-та о-на
 бир-ла фар-занд бир - би-рин -
 Чеҳ-раси-га таш-ла-ёл-мас кўз - қи-рин
 Э-ру хо-тун-
 бир-ла хе-шу - ах-ра-бо -

Бир-би-ри-дан бе-ха-бар-аур мут-ла-қо-
 tr tr
 Бу сў-зим эр-мас
 tr tr
 ху-ро-фот-дан - да-рак Бу ҳа-қи-қат о -
 ла - ми - иб - рат - де - мак .
 2

Индамаслар оламин сайр айладим,
 Сайр этиб мен бериё хайр айладим.

Энг ажаб олам экан бу олами,
 Сайр қилсин бўлса ҳар кимнинг гами.

Унда беравзан экан ҳар бир бино,
 Ул биноларнинг ичида йўқ ҳаво.

Сўриси йўқ, саҳни йўқ, айвони йўқ,
 Ақраболар йўқ, азиз меҳмони йўқ.

Ақсарин томин босибдур хору хас,
 Соҳиби бор - ку валекин бенафас.

Қору - ёмғир томларин қилмиш хароб,
 Лойга айланмиш тани олийжаноб.

Эрми, хотунми, қарими, ёшми,
Ёки жодукўзми, қийғоч қошми?

Қамбағалми, бойми, ё олимиди,
Ёки ҳоким, ё қаким, ул ким эди?

Бир — бирдан фарқи йўқ ҳеч кимсанинг,
Пусти йўқ, сўнғак фақат жисми анинг.

Минг такаббур бўлса ҳам даъвоси йўқ,
Нозанинлар нозу истиғноси йўқ.

Қўйди — чиқди йўқ бунинг рўзғорида,
Урди — йиқди йўқ бунинг бозорида.

Бирни юзга, юзни мингга сотгучи,
Ажралиб сармоядан жим ётгучи.

Қўл узатмайдур тамаъ бирлан гадо,
Йўқ саххий аҳлида ҳам лутфу сахо.

Ишлатолмай тилни ифвогар хомуш,
Қолмамиш оқилда ҳам бир ақлу ҳуш.

Ота — она бирла фарзанд бир — бирин,
Чехрасига ташлаёлмас кўз қирин.

Эру хотун бирла хешу ақрабо,
Бир — бирдан беҳабардур мутлақо.

Бу сўзим эрмас хурوفотдан дарак,
Бу ҳақиқат олами, ибрат демак.

ДАЪВОСИ БЎЛМАЙДИ

М.М. ♩ = 90

Чин ин-сон бўл —

са ҳар-гиз фит — на-ю иг-во — си бўл — май — ди,
Чин ин-сон бўл —
са ҳар-гиз фит — на-ю иг-во — си бўл май — ди —
tr tr
Гу-ноҳсиз-лар — у-чун ҳеч туҳ — ма-ту гав-го —
си бўл-май-ди — —
Му-рув-ват чанг — бо-сиб ёт-ган — қа-ро қалб ич —
tr tr
ра не ет — син.
И-но-ят бул — бу-ли-нинг — гор а-ро маъ-во —
си бўл-май-ди.

Ў-зин ай-бин

пин-хон ай-лаб, ки-ши ай-бин қи-дир-са ким, —

tr tr

Ба-шар ав-ло —

ди-нинг бун-дан ё-мон рас-во — си бўл-май-ди —

tr

Кишининг эр — ки-дан маҳ-рум —

э-тиш, қас-ди — га ким туш-са —

Ў-зи дан бош — қа-га мум — кир

у-нинг ош-но — си бўл-май-ди.

tr tr

Ҳа-қиқат о — ф-то-би-дан а-гар кўз юм —

са ҳар о — дам —

tr

Ў-тар зул-мат

а-ро, ҳар-ғиз — ё-руғ дун-ё — си бўл-май-ди

Қу-руқ ём-ғир ё-ғиб том-га,

— тў — либ тар — нов — дан оқ — қан сув —

Қи-зиқ-ма ун — га, томнинг чаш —

ма ё дар-ё — си бўл-май-ди.

Ҳа-қи-қат рам — зи-дан бир жум —

ла ха - то бўл - ма - са Чус - тий
 Га - зал бош - дан о - ёқ бе - ма -
 1. за, ҳеч маъ - но - си бўл - май - ди. 2. *rit.* за ҳеч маъ - но -
 си бўл - май - ди - ё - - - (ўр - ги - ло - ма - но).

Чин инсон бўлса, ҳаргиз фитнаю, ифвоси бўлмайди,
 Гуноҳсизлар учун ҳеч тухмагу гавғоси бўлмайди.

Муруват чанг босиб ётган қаро қалб ичра на қилсин,
 Иноят булбулининг ғор аро маъвоси бўлмайди.

Ўзин айбин пинҳон айлаб, киши айбин қидирса ким,
 Башар авлодининг бундай ёмон расвоси бўлмайди.

Кишининг эркидан маҳрум этиш, қасдига ким тушса,
 Ўзидан бошқага мункир унинг ошноси бўлмайди.

Ҳақиқат офтобидан агар кўз юмса ҳар одам,
 Ўтар зулмат аро, ҳаргиз ёруғ дунёси бўлмайди.

Қуруқ ёмғир ёғиб томга, тўлиб тарновдан оққан сув,
 Қизиқма унга, томнинг чашма ё дарёси бўлмайди.

Ҳақиқат рамзидан бир жумла хато бўлмаса, Чустий,
 Ғазал бошидан оёқ бемаза, ҳеч маъноси бўлмайди.

БОШ БЎЛМАГАЙ

М.М. ♩ - 96

Дей - ди - лар олтин,
 ку - муш - ош бўл - ма - гай -
 ар - па, бур - дой ҳеч қа - чон тош бўл - ма -
 гай Жон фи
 до бўл - син та - фак - кур аҳ - ли - га - (е) -
 Ях - ши фикр - бўл - ма -
 са бош бўл - ма - гай.
 Хо - надо - нинг бош - ли - ги да - бўл - са
 бош, Эл а - ро фар

зан-ди бе-бош-бўл-ма-гай.

Юзту-ман пар-до зу-ан-доз

эт-са ҳам (эй)

О-та ҳар-гиз ўғ-ли-дан ёш бўл-ма-гай

Жинси бо-ру

нас-ли бор ҳар-жон-лини -

Ҳакка бул-булта-қарин-дош -

бўл-ма-гай

Кўзу қош-дек

топ-маса ўз - ўр-ни ни -

tr tr

Ким ё-зар да - бўз-лагай-му шеър у-чун

tr tr
Ким ки бу фикрим

га тенг - дош бўл-ма-гай

Бир ҳовуч дон тер бу сўз - дан

Чус-тий(ё) (ей)

Ар-па,буғ-дой қа-чон тош бўл-ма-гай

Дейдилар олгин, кумуш ош бўлмагай,
Арпа, буғдой ҳеч қачон тош бўлмагай.

Жон фидо бўлсин тафаккур аҳлига,
Яхши фикри бўлмаса, бош бўлмагай.

Хонадоннинг бошлиғида бўлса бош,
Эларо фарзанди бебош бўлмагай.

Юз туман пардозу андоз этса ҳам,
Ота ҳаргиз ўғлидан ёш бўлмагай.

Жинси бору насли бор ҳар жонлини,
Ҳакка булбулга қариндош бўлмагай.

Ким ёзурда бўзлагайму шеър учун,
Кимки бу фикримга тенгдош бўлмагай.

Кўзу қошдек топмаса ўз ўрнини,
Элга ул мисли кўзу қош бўлмагай.

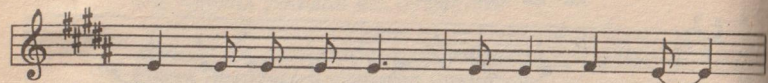
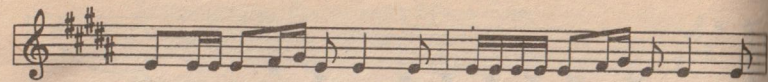
Бир ҳовуч дон тер бу сўздан, Чустийё,
Арпа, буғдой ҳеч қачон тош бўлмагай.

ДЕРЛАР

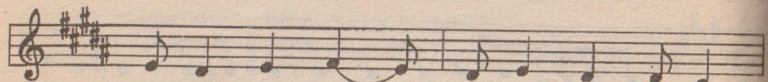
М.М. $\text{♩} = 78-82$

The instrumental score for 'Derlar' is written in 4/4 time with a key signature of three sharps (F#, C#, G#). It consists of four staves. The first staff is the melody, and the second staff is a rhythmic accompaniment. The third and fourth staves continue the melody and accompaniment respectively. The piece ends with a double bar line and repeat dots.

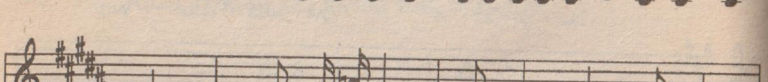
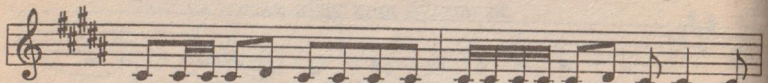
The vocal score for 'Derlar' is written in 4/4 time with a key signature of three sharps (F#, C#, G#). It consists of ten staves of music with lyrics in Uzbek. The lyrics are: Ха-қи-қат мак - та-би но-до-ни
ҳам до-но - қи-лу-р - дер-лар -
Ни-ҳо-яг о - да-мий - лик - дар -
си-да аъ-ло - - - қи-лур - дер - лар.
Қи-лур-лар чўл - ни гул - лар - ба
эм-го-ҳи ях - - ши-лар нас - ли -
Ва-ле-кин баъ - зи-лар гул - шан -
ни ҳам саҳ-ро - - - қи-лур - дер - лар. -

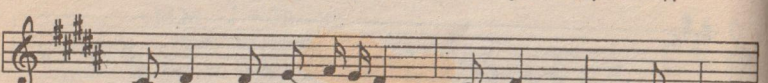
Ху-нар-лик-лар - ни кўр-ган - да, -

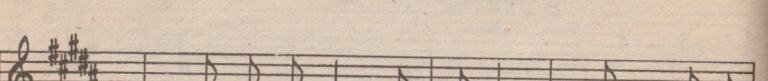
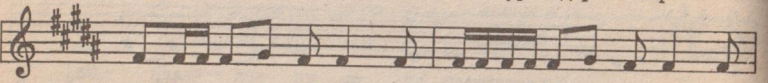
чи-дол-мас - дан - ху-нар-сиз-лар, -

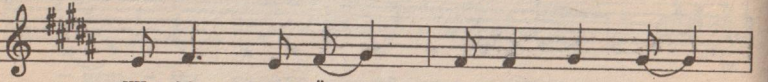
Дили - да - рашк ки кўп мақ - сад -

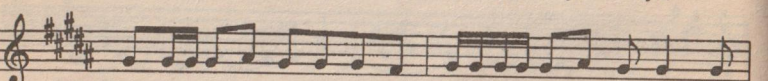
ға-раз пай-до - - - қи-лур дер-лар, -

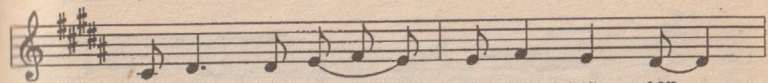
Қу-ёш чиқ-қан - да ҳам гул шо - - -

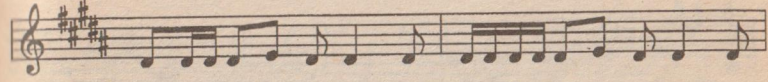
хи-да гуль-ёр - ў-қир бул - бул, -

Фа-лак-ка чиқ- - са ой - ит-лар - -

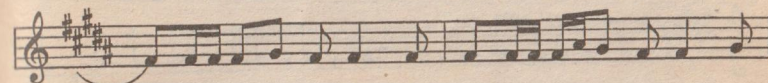
ху-риб ғав-го - - қи-лур дер-лар.

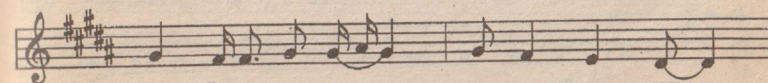
Шу-нинг-дек, ҳар ким-ки - нур-га - -

қар - ши бўл - са у но - до -

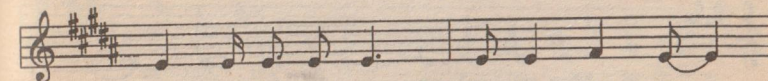
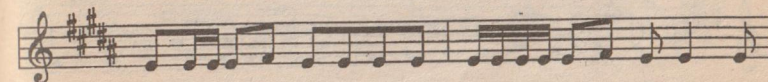
н,

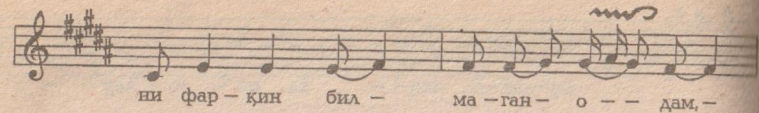
Ў-зи-ни эл - - а - ро шар - ман -

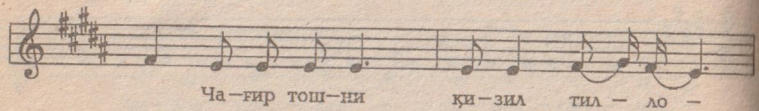
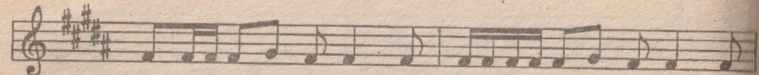
да - ю рас - во - - қи - лур дер - лар.

А - ло - мун - чоқ би - лан ё - қут -

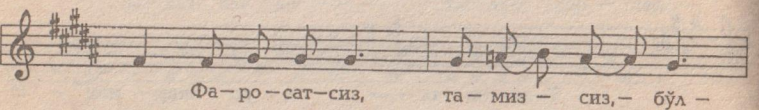
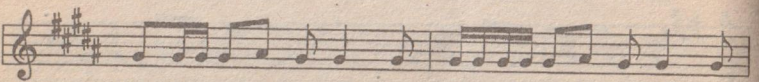
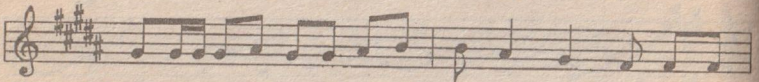
ни фар-қин бил - ма-ган - о - - дам,-

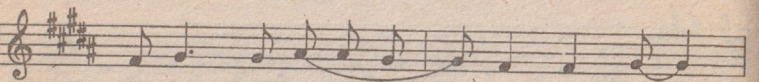
Ча-ғир тош-ни қи-зил тил - ло -

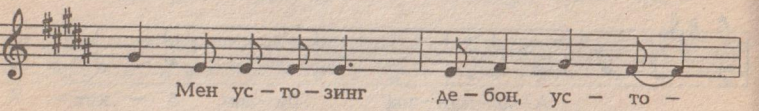
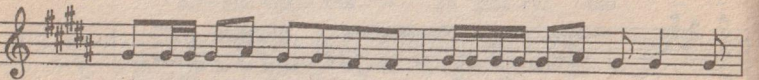
га тенг сав-до қи-лур - дер - лар.

Фа-ро-сат-сиз, та-миз - сиз, - бўл -

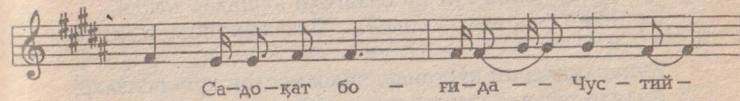
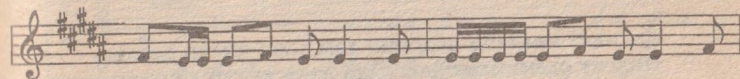
са гар ин-соф - - сиз шо - гирд, -

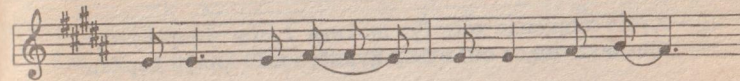
Мен ус - то-зинг де-боц, ус - то -

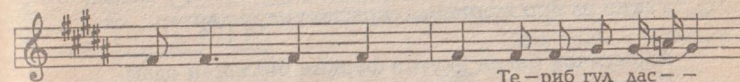
зи-га даъ-во - - қи-лур - дер - лар.

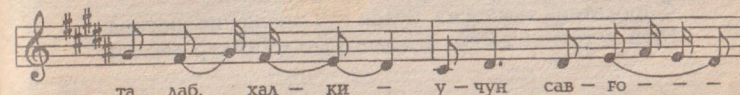
Са-до-қат бо - ги-да - - Чус - тий -

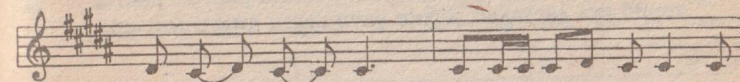
га-зал но - ми - - да ранг - го - ранг,

Те-риб гул дас - -

та лаб, хал - қи - у - чун сав - ғо - - -

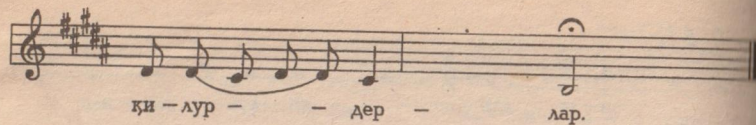
қи лур - дер - лар.

Те-риб гул-дас - -

та-лаб, хал-қи - у-чун сав-ғо - - - rit.

Ҳақиқат мактаби нодонни ҳам доно қилур дерлар,
 Ниҳоят одамийлик дарсидан аъло қилур дерлар.

Қилурлар чўлни гуллар базигоҳи яхшилар насли,
 Ва лекин баъзилар гулшанни ҳам саҳро қилур дерлар.

Ҳунарликларни кўрганда, чидолмасдан ҳунарсизлар,
 Дилида рашк тухматла гараз пайдо қилур дерлар.

Қуёш чиққанда ҳам, гул шоҳида гулёр ўқир булбул,
 Фалакка чиқса ой, итлар ҳуриб, ғавғо қилур дерлар.

Шунингдек, ҳар кимки нурга қарши бўлса, у нодон,
 Ўзини эл аро шармандаю расво қилур дерлар.

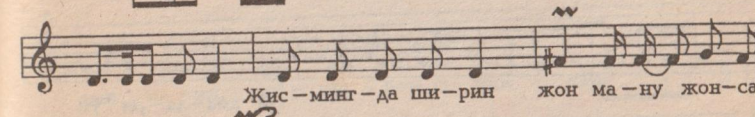
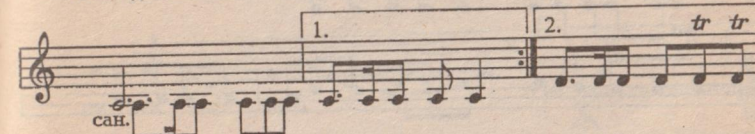
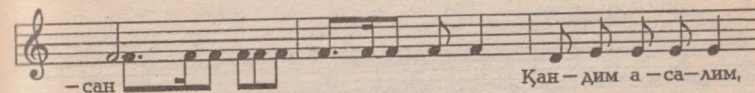
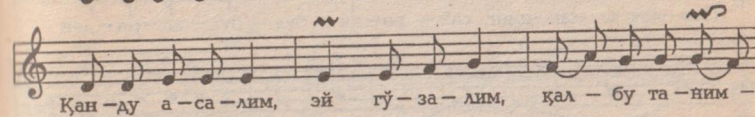
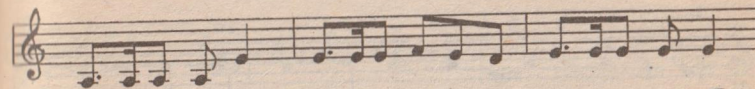
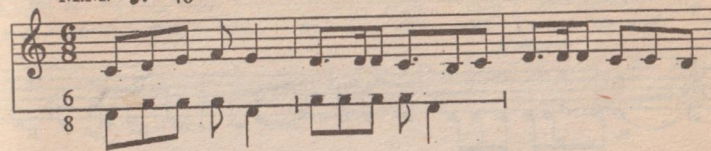
Аломунчоқ билан ёқутни фарқин билмаган одам,
 Чағир тошни қизил тиллога тенг савдо қилур дерлар.

Фаросатсиз тамизсиз, бўлса гар инсофсиз шогирд,
 Мен устозинг дебон, устозига даъдо қилур дерлар.

Садоқат боғида Чустий ғазал номида ранго - ранг,
 териб гул дасталаб, халқи учун савғо қилур дерлар.

ЎЙЛАГАНИМСАН

М.М. $\text{♩} = 46$

Ҳам қо-шу кў-зим, тил - да - ги - ши - рин - су - ха - ним са

н.

Пор-лоқ ча-ман-нинг сай - ро-қи бул - бул - ла-ри-дан -

мен - - - (Ҳо - - о - - хо - - о - -

хо - - вой - во - ей) - - - -

Хал-қим ю-зи тур-ли - гу-лу, сўн-мас ча-ма-ним -

сан.

1. 2.

Ой қиз-ла-ри ўй -

най - ди ку-либ саҳ - на-ла-ринг - да,

Ҳар лаҳ-за-да сен бир - ла-ма-ну, ўй -

й - ла - га - ним - сан.

Тинч - лик қу-ши чин

маъ - ри-фат-нинг бо - - ги-да сай - рар,

Сен до-ниш э-лин- мар - ка-зи ҳам и -

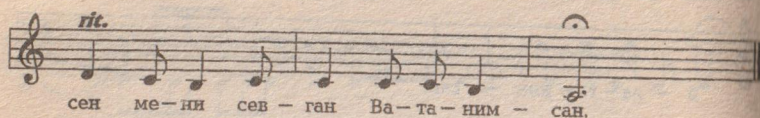
л - му фа-ним са - н.

Чус-тий га-за-лин жил - ва-си-дир хус -

ну жа - мо - линг, Сев-дим се-ни мен

сен ме-ни сев - ган Ва-та-ним - сан

Чус-тий га-за-лин жил - ва-си-дир -

Қандим асалим, эй гўзалим, қалбу танимсан,
Севдим сани мен, сен мани севган Ватанимсан.

Жисмингда ширин жонману, жонсан баданимда,
Ҳам қошу кўзим, тилдаги ширин суханимсан.

Порлоқ чаманнинг сайроқи бўлбулариданмен,
Халқим юзи турли гулу, сўнмас чаманимсан.

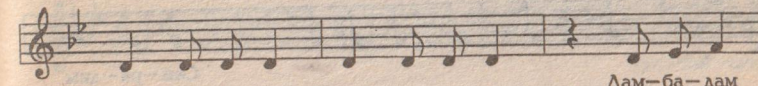
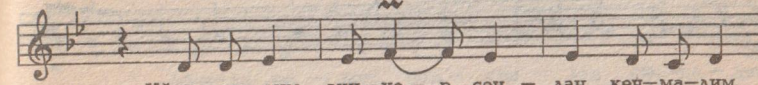
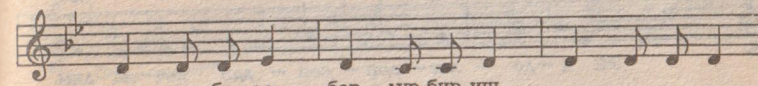
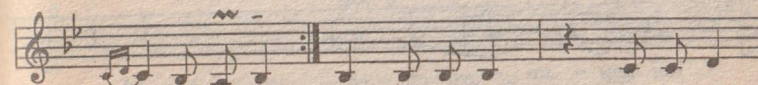
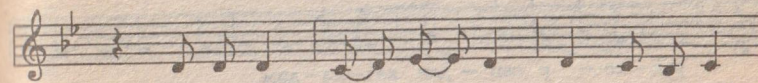
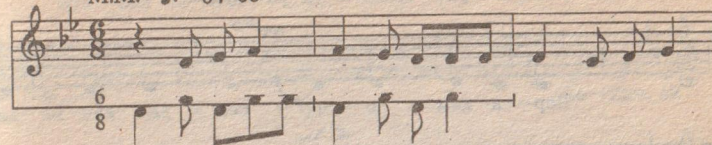
Ой қизлари ўйнайди кулиб саҳналарингда,
Ҳар лаҳзада сен бирламану, ўйлаганимсан.

Тинчлик қуши чин маърифатнинг боғида сайрар,
Сен дониш элин маркази ҳам илму фанимсан.

Чустий газалин жилвасидир хусну жамолинг,
Севдим сени мен, сен мени севган Ватанимсан.

СЕНДАН КЕЧМАДИМ

M.M. $\text{♩} = 64-68$

тиг наш-та-ри бор - ўн ра-қиб,-
 Бер-са ҳам о-зор - сен - дан кеч-ма-дим.
 Бал-ки жон - дан кеч-дим ам -
 ма ҳеч қа-чон, Эй па-ри
 рух-со - р сен - дан кеч-ма-дим.
 Син-ди-риб бош-дан о-сил -
 ган дор - ни - -
 Эй а-до - лат-дор - сен - дан кеч-ма-дим.
 Сай-ра-дим

баъ-зан ти-кан - ус-ти-да ҳам - - -
 Ле-кин, эй
 гул-зор - сен - дан кеч-ма-дим -
 Ё-ри-дан
 бе - о - ру бе - но-мус ке - чар -
 Мен-да но - мус бор,- сен - дан кеч-ма-дим -
 Чус-тий-дек

ай - бим се - ни сев - ган - ли - гим - - - -

Бош - қа - си бе - ко - р сен -

дан кеч - ма - дим.

Чус - тий - дек ай - бим се - ни сев - ган - ли - гим (а) -

Бош - қа - си

бе - кор сен дан кеч - ма - ди - - м (а - - - -

ё - - - - ра - -)

Ранжима, эй ёр, сендан кечмадим,
Дилга бок, дилдор сендан кечмадим.

Бошима келса бало, бордур бир иш,
Қўрқмадим, зинҳор сендан кечмадим.

Дам - бадам тиг наштари бөр ўн рақиб,
Берса ҳам ўзор, сендан кечмадим.

Балки жондан кечдим аммо ҳеч қачон,
Эй пари рухсор, сендан кечмадим.

Синдириб бошдан осилган дорни,
Эй адолатдор, сендан кечмадим.

Сайрадим баъзан тикан устида ҳам,
Лекин, эй гулзор, сендан кечмадим.

Ёридан беору беномус кечар,
Менда номус бор, сендан кечмадим.

Чустийдек айбим сени севганлитим,
Бошқаси бекор сендан кечмадим.

ЎРГИЛАЙИН

М.М. ♩ = 88

Ў - зинг - га во - ла - ма -

ну - су - - ра - тингдан ўр - ги - ла - йин,

Та - бас - суминг - да ши - рин неъ - - матингдан ўр - ги - ла -

йин.

Кў - зим қа - ро - чи - ги - га кўз - ла - ринг - лаб ну -

рин, Ди - лим - ни рав - шан э - тар - ҳик - -

ма-тинг-дан ўр-ги-ла-йин. Сў-зинг э-шит-ди-ю
 гул - шан - да суб-ҳи дам бул-бул - - - -
 Де-ди, бу ро-ҳа-ти-жон суҳ - ба-тинг-дан ўр-ги-ла-
 йин.
 Фа-лак ке-лин-ча-ги кўк-синг - да юл-дузинг-ни кў-
 риб, Ҳа-вас қи-либ де-ди, бу зий -
 на-тинг-дан ўр - ги-ла-йин. Жа-ҳон-да сен-ча чи -
 рой - лик - ни кўр-ма-ди та - ри - - х,
 Ю зинг-га сад-қа бў-либ, қо - - матинг-дан ўр-ги-ла -
 йин. Кў-зим-га бир қа-ра - динг ноз -

ми-ди ҳа-ё-ми-ди ул,
 Кў-зим-га бир қа-ра-динг ноз -
 ми-ди ҳа-ё-ми-ди ул, У-ял-динг ас - ли-да
 бу- иф - - фа-тинг-дан ўр - ги-ла - йин
 Ҳа-ми-ша Чус-тий ди-ли сен би-лан ю-рар ку-ли-
 ши - б, Ю-зинг ҳа-қи бу ши - рин ул - - -
 фа-тинг-дан ўр - ги-ла-йин. Ҳа-ми-ша Чус-тий ди-
 ли сен - би-лан ю-рар ку-ли-шиб(а) - -
 Ю-зинг ҳа-қи бу ши - рин - ул - - -
 ги.
 фа-тинг-дан ўр - ги-ла - йин.

Ўзинга воламану суратингдан ўргилайин,
Табассумингда ширин неъматингдан ўргилайин.

Кўзим қорочиғига кўзларинг улаб нурин,
Дилимни равшан этар, ҳикматингдан ўргилайин.

Сўзинг эшитдию гулшанда субҳидам булбул,
Деда, бу роҳатижон суҳбатингдан ўргилайин.

Фалак келинчаги кўксингда юлдузингни кўриб,
Ҳавас қилиб деда, бу зийнатингдан ўргилайин.

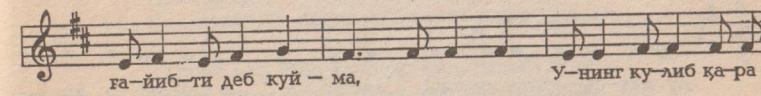
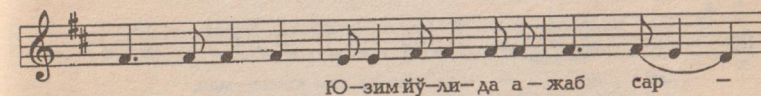
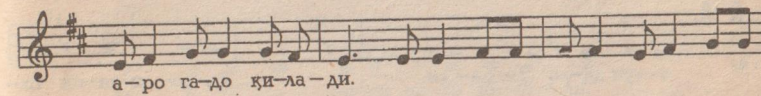
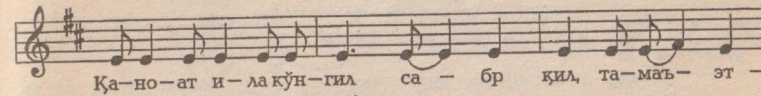
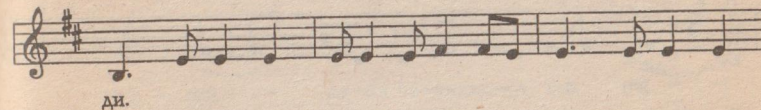
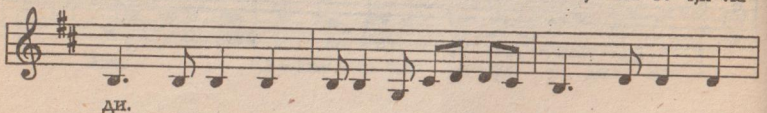
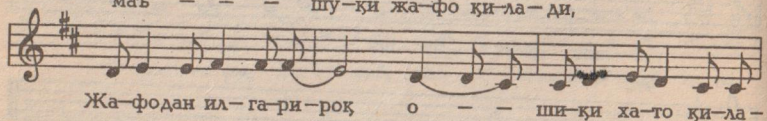
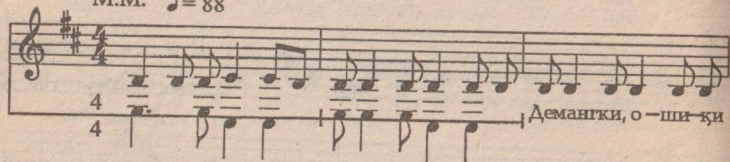
Жаҳонда сенча чиройликни кўрмади тарих,
Юзинга садқа бўлиб, қоматингдан ўргилайин.

Кўзимга бир қарадинг нозмиди ҳаёмиди ул,
Уялдинг аслида бу иффатингдан ўргилайин.

Ҳамиша Чустий дили сен билан юрар қулишиб,
Юзинг ҳаққи бу ширин улфатингдан ўргилайин.

ДАЪВО ҚИЛАДИ

M.M. ♩ = 88

Ким-ни-ки уш-бу му-

ам - мо - га шак кел-тир-са а - гар

Бу шуб-ҳа-син ў-зи-нинг бо - - ши-га ба-ло қи-ла-ди.

За-ҳар а-сал бў-ла-дир ва - с - лнинг пи-ё-ла-си-

да - - - Заҳар-ни ҳикмат э - ли дард - -

у-чун да-во қи-ла-ди. Ри-зо-ли-ти-ни ти-

лаб ер - - да, кўк-да ҳам ке-за-ман,

Бу мақ-са-дингга е-тиш деб - - э-лим ду-о қи-ла-

ди.

Қу-ёш у-нинг ю-зи-ни кўр - га-ли чи-қар ҳар

тонг, Бу эл и-ши-га чи-қиб ай - -

ни муд-да-о қи-ла-ди. На кел-са бо-ши-га

Чус - тий - ка-би че-кинма-са гар, (ей - -)

Э-ли-ни шод э-та-ди ё - -

ри-ни ри-зо қи-ла-ди. Э-ли-ни шод э-та-ди.

ди ё - - ри-ни ри-зо қи-ла-ди.

Демангки, ошиқига маъшуқи жафо қилади,
Жафодан илгарироқ ошиқи ҳато қилади.

Қошим қилич деди, кимки гараз билан қараса,
У хомтамани танидан бошин жудо қилади.

Қаноат ила кўнгил сабр қил, тамаъ этма,
Тамаъ, азиз кишини эл аро гадо қилади.

Юзим йўлида ажаб сарғайибди деб, кўйма,
Унинг кулиб қарашни мисни кимё қилади.

Кимники, ушбу муаммога шак келтирса агар,
Бу шубҳасин ўзининг бошига бало қилади.

Заҳар асал бўладир васлининг пиёласида,
Заҳарни ҳикмат эли дард учун даъво қилади.

Ризолигини тилаб ерда, кўкда ҳам кезаман,
Бу мақсадинга етиш деб, элим дуо қилади.

Куёш унинг юзини кўргали чиқар ҳар тонг,
Бу эл ишига чиқиб айна муддао қилади.

На келса бошига Чустий каби чекинмаса гар,
Элини шод этади, ёрини ризо қилади.

ВАТАНДИР

М.М. ♩ = 78

4
4

Ки-ши но-му-си -
- в-иж - до-ни Ва-тан-дир.
дир. Бу-юк қал - би -

1.
да и-мо-ни - Ва-тан-дир
2.
дир. Ва-тан-нинг жо - ни-дир севгу -
- чи ав - лод - Шу ав-лод-нинг
1.
ши-рин жо-ни Ва-тан-дир
2.
Ва-тан ҳар бир чирой-лик-дан
чи-рой - лик, - Ҳақи-қий ишқ
май-до-ни - Ва-тан-дир.
Ва-тан ҳаж-ри - да юр-ган ҳас - та-лар-нинг
Қидирган до - ри дармо - ни -
Ва-тан - дир. - Э-рур сув-сиз

ба-лиқ янғ-лиғ Ва-тан - сиз -

Ки-шининг тан - да соф қо - ни Ва-тан-дир -

Бо-шин ос-мон - га ет-каз-ган - му-раб-бий,

А-зиз дўс-ти қадр - до - ни Ва-тан-дир

Бо-шин ос-мон -

га ет-каз-ган му - раб - бий -

А-зиз дўс-ти қадр-до-ни - му-раб-бий

А вай-лаб тар - би-ят қил-губ -

чи о - на Кў-зин ну-ри - ю дар-мо-ни -

Ва - тан - дир

А-гар бўл-са Ва-тан - бул-бул - га гул-шан -

Менинг кўн-лим гу-листо-ни -

Ва - тан - дир Э-рур Чустий

ва-тан о - шиқ - ла-ри - дан - А жо-йиб шеъ -

ру дос-то-ни - Ва-тан-дир.

rit.

А - жойиб шеъ - ру дос-то - ни - Ва-тан-дир.

Киши номуси, виждони Ватандир,
Буюк қалбида иймони Ватандир.

Ватаннинг жонидир севгучи авлод,
Шу авлоднинг ширин жони Ватандир.

Ватан ҳар бир чиройликдан чиройлик,
Ҳақиқий ишқ майдони Ватандир.

Ватан ҳажрида юрган ҳасталарнинг,
Қидирган дори — дармони Ватандир.

Эрур сувсиз балиқ янглиғ Ватансиз,
Кишининг таңда соғ қони Ватандир.

Бошин осмонга етказган мураббий,
Азиз дўсти қадрдони Ватандир.

Авайлаб тарбият қилгувчи они,
Кўзин нурию, дармони Ватандир.

Агар бўлса ватан булбулга гулшан,
Менинг кўнглим гулистони Ватандир.

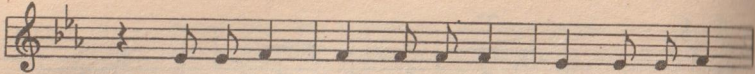
Эрур Чутий Ватан ошиқларидан,
Ажойиб шеъру достони Ватандир.

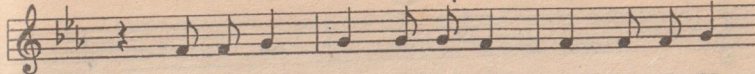
ЕНГАДИ

М.М. ♩ = 72

Пок дил - лар о - қи - бат
кўнгли қа - ро - - ни ен - га - ди,
Чун - ки нур

соч - ган қу - ёш муд - ҳиш қа - во -
ни ен - га - ди.
Маъ - ни - лар тон - ги - да фик - римнинг қу - ши
пар - воз э - тиб (а -)
Бо - гу кўл - да қол - ди - риб бо - ди са - бо
ни ен - га - ди.
Ким қа - қи - қат до - ри - син ҳар лаҳ - за ис -
теъ - мол э - тар (а - - - -)
Ул ки - ши ҳар қан - ча дар - ди бе - да - во -
ни ен - га - ди.

 О-қи-ла, иф-фат-ли қиз хус-ни-да нуқ -
 сон бўл-са ҳа-м(е -)
 Эл а-ро баъ-зи ҳа-ё - сиз мах-ли-қо -
 ни ен-га-ди
 Ош-н - о бўл-санг са-ми- мий бўл-ки, қур-
 бо-нинг бў-лай(а - -)
 Чун-ки со - диқ-лик му-дом киз-бу ри-ё -
 ни ен-га-ди
 Баҳс май - до-ни-га кир - са бир-ги-на
 ақ - ли ра-со,

 Иш-ла-тиб до-ниш-ни минг-минг но-ра-со -
 ни ен-га-ди.
 Мис-ни ҳам ол-тин-га ай - лан-тир-са мум -
 кин ким ё -
 Қай-си но-дон ай-та-дур мис ким-ё -
 ни ен-га-ди -
 Сўз-ни энг
 ҳик-мат-ли-си шул раҳ-мат ол - гин раҳ-мат ол -
 Дей-ди-лар-
 ки, бит-га раҳ - мат минг ба - ло -

ни ен - га - ди.

Эл - га хиз -

мат ай - ла, Чус - тий, эл ри - зо -

син ол му - до - м(ей) - - -

Эл ри - зо -

син қуд - ра - ти бал - ким қа - зо -

rit. ни ен - га - ди(е) - - - са - ло - ма - та.

Пок диллар оқибат кўнгли қарони енгади,
Чунки нур сочган куёш мудҳиш ҳавони енгади.

Маънилар тонгида фикримнинг қуши парвоз этиб,
Боғу кўлда қолдириб боди сабони енгади.

Кир ҳақиқат дорисин ҳар лаҳза истеъмол этар,
Ул киши ҳар қанча дарди бедавони енгади

Оқила ифбатли қиз ҳуснида нуқсон бўлса ҳам,
Эл аро баъзи ҳаёсиз маҳлиқони енгади.

Ошно бўлсанг, самимий бўлки, қурбонинг бўлай,
Чунки содиқлик мудом кизбу риёни енгади.

Баҳс майдонига кирса биргина ақли расо,
Ишлатиб довишни минг - минг норасони енгади.

Мисни ҳам олтинга айлантирса мумкин кимё,
Қайси нодон айтадур мис кимёни енгади.

Сўзнинг энг ҳурматлиси шул - раҳмат олгин раҳмат ол,
Дейдиларки, битта раҳмат минг балони енгади.

Элга хизмат айла, Чустий, эл ризосин ол мудом,
Эл ризосин қудрати биаким қазони енгади.

ЁЛҒОН ДЕМАНГ

M.M. $\text{♩} = 70$

Сиз - га мен шай - до - де - сам,

ёл - ғон де - манг,
 Сўз - ла - сам ёл - ғон - ме - ни -
 ин - сон де - манг.
 Куй - ди - рур
 қўл - ни - қў - лин - гиз
 уш - ла - сам,
 Ён - ган ўт - ни -
 уш - ла - моқ - о - сон, де - манг.
 Бир умр - сиз - дан - ни - го -

- рим - ай - ла - най -
 Ай - ла - ниб кет - гу - чи бир -
 меҳ - мон, де - манг.
 Бир жа -
 ҳон ол - тин - дан ор - тиқ - сиз -
 - мен - га - Бу сў -
 зим - нинг - жо - ни бор - бе -
 жон де - манг.
 Юз си - нов - дан
 ўт - ди, сиз - дан кеч - ма - ди, -

О - ши - қи - со - диқ

ни бе - виж - дон - де - манг,

Тух - фа

қил - дим сиз - га диқ

ку - ти - ни

Дур э - мас, бу - қадр - и йўқ, -

ар - зон де - манг. -

Бўл - ди

Чус - тий иш - қин - гиз - ни -

тел - ба - си(ей) - Сиз у -

ни бе - ху - да сар - гар - дон, -

де - манг.

Сизга мен шайдо десам, ёлгон деманг;
Сўзласам ёлгон, мени инсон деманг.

Куйдирур қўлни қўлингиз ушласам,
Ёнган ўтни ушламоқ осон, деманг.

Бир умр сиздан нигорим, айланай,
Айланиб кетгучи бир меҳмон, деманг.

Бир жаҳон олгундан ортуқсиз менга,
Бу сўзимнинг жони бор, бежон, деманг.

Юз синовдан ўтди, сиздан кечмади,
Ошиқи содиқни, бевиждон деманг.

Тухфа қилдим сизга диқ ёкутини,
Дур эмас, бу қадр ийўқ, арзон деманг.

Бўлди Чустий ишқингизнинг телбаси,
Сиз уни беҳуда саргардон, деманг.

БҮЛҮРМУ

M.M. ♩ = 120

Не-дур деб ис -

мин-гиз-ни сиз-дан сў-раб бў-лур-ми?

Не-дур деб ис -

мин-гиз-ни сиз-дан сў-раб бў-лур-ми?

Ноз ай-лаб айт-ма-сан-гиз (о-) ун-га чи-даб

бў-лур-ми?

Ўй-наб са-бо со-чин-гиз то-ри-ни кет-

ди таш-лаб, Жон риш-та-си-ни ун-га,

ай-тинг, у-лаб бў-лур-ми?

Дил лаб о-чув-ди, ай-дим: -

шош-ма, қў-йиб ке-тар-сан,

Бор-му э-синг, ку-ёш-дан

бў-са ти-лаб бў-лур-ми?

(а - - -)

Муж-гоним иг-на-си-га

дур-до-на-лар ти-зиб-ман, Юп-ка я-қо -

га шун-дан- туг-ма қа-даб бў-лур-ми?

Нур қай-да бұл-са, сүз-сиз,
 күз шу то-мон-га туш-гай, Сиз-дан бұ-лак
 то-мон-га, ай-тинг, қа-раб бұ-лур-ми?
 Сиз деб ти-кан
 а-зо-бин чек-ди құ-лу о-ё-гим,
 Құл бұл-са "тег-
 ма, но-зик", гул дас-та-лаб бұ-лур-ми?
 Күнг-лим би-но-
 си-ни Сиз нақ-шу ни-гор э-тар-сиз,

Минг о-фа-рин де-мак-дан бир ұз-га гап
 бұ-лур-ми?
 Чус-тий-га мак-таб эр-дим, мен ҳам кұ-рай
 де-ди ул, Шеъ-ринг, де-дим, кұ-риш-га
 бал-ким са-баб бұ-лур-ми?
 Чус-тий-га мак-таб эр-дим,
 мен ҳам кұ-рай де-ди ул, Шеъ-ринг, де-дим,
 кұ-риш-га бал-ким са-баб бұ-лур-ми (ей)-
 са-ло-ма-та.

Недур деб исмингизни сиздан сўраб бўлурми?
Ноз айлаб айтмасангиз, унга чидаб бўлурми?

Ўйнаб сабо сочингиз торини кетди ташлаб,
Жон риштасини унга, айтинг, улаб бўлурми?

Дил лаб очувди, айтдим: шошма, куйиб кетарсан,
Борму эсинг, қуёшдан бўса тилаб бўлурми?

Мижгоним игнасига дурдоналар тизибман,
Юпқа яқога шундан тугма қадаб бўлурми?

Нур қайда бўлса, сўзсиз, кўз шу томонга тушгай,
Сиздан бўлак томонга, айтинг, қараб бўлурми?

Сиз деб тикан азобин чекди қўлу оёғим,
Қўл бўлса «тегма, нозик», гул дасталаб бўлурми?

Кўнглим биносини Сиз нақшу нигор этарсиз,
Минг офарин демақдан бир ўзга гап бўлурми?

Чустийга мақтаб эрдим, мен ҳам кўрай деди у,
Шеъринг, дедим, кўришга балким сабаб бўлурми?

Мундарижа

Муаллифдан.....	3
Орифхон Ҳотамов. I. Ҳаёти.....	6
II. Ижодий фаолияти.....	7
III. Устозлар.....	11
IV. Ҳофизлик.....	14
V. Устозлик.....	17
VI. Бастакорлик.....	21
VII. Асарлар рўйхати.....	22
VIII. Ижодидан намуналар (Чустий ғазаллари).....	27
Ҳалво бўлур.....	28
Қараб қуй.....	34
Муддаолардан ҳали.....	38
Оввора бўлма дейди.....	44
Индамаслар олами.....	48
Даъвоси бўлмайди.....	56
Бош бўлмагай.....	61
Дерлар.....	64
Ўйлаганимсан.....	71
Сендан кечмадим.....	75
Ўргилайин.....	79
Даъво қилади.....	82
Ватандир.....	86
Енгади.....	90
Ёлғон деманг.....	95
Бўлурми.....	100

Ўзбек тилида

Соибжон Бегматов

Орифхон Ҳотамов

(Ўзбекистон халқ ҳофизи, бастакор ҳақида ижодий портрет)

Муҳаррир Н.Нарзуллаев
Мусавир Б.Бозоров
Техник муҳаррир В.Демченко
Компьютер устаси Р.Есауленко

ИБ № 3457

Босишга рухсат этилди 3.10.2000.
Бичими 84X108^{1/32}. Босма тобоғи 3,375. Адади 500.
Баҳоси келишилган нарҳда. Буюртма № 144

Ўзбекистон Ёшлари «Камолот» жамғармаси «Янги аср авлоди» нашриёти матбаа маркази. 700113, Тошкент, Чилонзор-8
Қатортол кўчаси, 60.
«Янги аср авлоди» маркази босмахонасида чоп этилди.

Соибжон Бегматов -
Мухтор Ашрафий
номидаги Тошкент
давлат консер-
ваторияси мусиқий

шарқшунослик кафедрасининг ўқитувчиси,
мусиқашунос. Фарғона – Тошкент ҳофизлик
анъаналари хусусида илмий изланишлар олиб
борган. Содирхон Ҳофиз, Жўрахон Султонов,
Расулқори Мамадалиевлар ижодини илмий тадқиқ
этган, санъатшунослик номзоди. Орифхон
Ҳотамовнинг ижоди улкандир. Уларда ўтмиш
устозларининг анъаналари мужассам топган. Ушбу
китоб эса, ана шу замонамизнинг забардаст
бастакори Орифхон Ҳотамовнинг ҳаёти ва
ижодидан намуна сифатида ўқувчиларга тақдим
этилмоқда.